This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk http://books.google.com/

~~269 c 22~~
~~283~~ h. 14.

DOMI MINA
NUS TIO
ILLU MEA

Taylor Institution.
1890

SWE 6 D STR 63

Mäster Olof.

Ett Skådespel

af

August Strindberg.

Spernere mundum, spernere nullum, spernere sese,
Spernere sperni se, quatuor hæc bona sunt.

Stockholm

MDCCCLXXVIII.

Mäster Olof.

Ett Skådespel

af

August Strindberg.

Spernere mundum, spernere nullum, spernere sese,
Spernere sperni se, quatuor hæc bona sunt.

Stockholm

MDCCCLXXVIII.

LIBRARY OF THE TAYLOR INSTITUTION
UNIVERSITY
12 MAY 1944
OF OXFORD

STOCKHOLM, TRYCKT I CENTRAL-TRYCKERIET, 1878.

Personer:

Mäster OLOF (OLAUS PETRI).
Mäster LARS (LARS PETRI).
HANS BRASK.
CONFESSOR i Strengnäs kloster.
BISKOPEN i Strengnäs stift.
GERDT, Boktryckare.
Marsk SIGGESON.
MÅRTEN, Dominikan.
GÖRAN, Novicius (sedan Dominikan).
VILHELM, } Scholares i Strengnäs klosterskola.
NILS, }
MARGARETA, bröderna Petri's moder.
CHRISTINA.
Kyrkovaktaren.
Dennes hustru.
Orgamästaren.
Gårdsfogden.

AKT I.

I Strengnäs Kloster.

Förgrunden en klostergång som ligger i dunkel; denna gång öppnar sig med arkader åt gården, bakom hvilken synes trädgården med blommande fruktträd, vinkast m. m. Midt på gården en Mariebild inrättad som solvisare. Till venster klosterkyrkans portal; framför densamma en likbår. Längre bort i venstra hörnet hvälfd port med gallergrind åt gatan. Till höger i perspektivet slutar gången med dörr till refektoriet; halfvägs i gången dörr till köket. Tjenare springa med pannor, vinkrus och fat mellan köket och refektoriet. Till venster i gångens främre plan sitter N o v i c i u s *bunden vid en pelare och afskrifver en bok. Han har håret kortklippt, bär en risknippa på ryggen och är klädd i botgörardrägt.*

Scen I.

MÅRTEN, NOVICIUS, TJENARE.

MÅRTEN (*klädd till hälften som munk, till hälften som jägare, bär en knippa fåglar och en hare; talar utåt*).

Tag vara på hundarne och torka dem i halm,
Så lofvar jag läsa en extra psalm,
När din mormor lägges i svarta lådan.

(*Snafvar i bårklädet som ligger öfver likbåren.*)

Satanas!

NOVICIUS. Benedicite! Quo tibi stat?
MÅRTEN. Novicius, Guds kors! Hur är det nu fatt?
Ris bär du sjelf mot syndaklådan;
Bra! Då slipper jag skaffa; men säg,
Hvad har du beträdt för odygdens väg?
Har du hållit dig väl med vår källarsven
Och lånat nycklarne till underjorden,
Eller höll du icke din mun igen,
När du fick se de dukade borden?
Kanske du varit vid äppelträt
Och smugit bref till en liten vän?
Säg, gosse! — Nej men se hvad jag fått i mitt nät.
(*Visar bytet.*)
Den haren! Om du visste hvad han är fet. —
Tala om, hvar är det som skon klämmer?
Du vet, jag inte är den som skrämmer
En stackars syndare med pina och död
För det han gick litet snedt på skorna!
Så länge man inte på djefvulen klippt klorna,
Så är vår verld ju ömklig och snöd!
Säg ut nu! Hvad var det?
NOVICIUS. Äppelträt!
MÅRTEN. Jesus!
Hur kan man vara så erkeförgäten
Och tänka så litet på evigheten.
Du borde bli bortkörd, men es confessus
Ditt svåra fel, som dock ej kan förlåtas,
Om ock det skulle af helgon begråtas.
NOVICIUS. Hur gjorde du, när du var ung som jag
Och träffade systrarna en helgedag
I klosterkyrkan vid Salve Regina
Säg, kunde du se de små stackarna tvina,

Och icke sände dem en vänlig blick,
Ett vänligt svar på den sjelf du fick!
Du kanske lät då ditt fromma öga
Vandra andäktigt upp mot de höga,
De mörka hvalfven, der spindeln bor
Och spinner på kalken sitt smutsiga flor?
Det gjorde du ej; du gjorde nog du
Som jag, som bröderna alla! Säg nu,
Hur bar du dig åt, hvem förde ditt bud
Till henne, du helst velat ha till brud?

MÅRTEN. Päronträt.

NOVICIUS. Päronträt? Och jag som trodde...

MÅRTEN. Det är nog! Men hör på! Hvad är detta för spring?
Här måtte ha timat underliga ting
Me'n jag var till skogs. Der gnodde
Hofmästarn sjelf med en stor kastrull,
Som måtte ha varit underbart full
Af ljufliga ting! Känn bara! Känn
Hvilken doft! Känner du inte igen!
Det är gås! På pingstqväll! Sankta Birgitta,
Du vare oss nådig och huld! Nej titta!

NOVICIUS. Biskopen är här på visitation
Och klostret ger middag med absolution.
(*Fanfarer från refektoriet.*)
Nu drucko våra nåder hvarandras skål.

MÅRTEN. Tänk om man hörde ett sådant skrål
På helgdagsafton, då folket fastar;
Nu för tiden man gerna oss lastar;
Hvarför då gifva lastarenom rum?
Jag känner bispen, han är skarp i att dricka,
Men priorn åter, han tål som en flicka

Och när han druckit så blir han dum
Och vet ej alls som en andlig sig skicka!

NOVICIUS. Du skulle ha sett hvilken ståtlig svit,
Som följde vår nådige biskop hit:
Stallmästare, skänk, barberare, kock,
Trumpetare, lekare och lutenister,
Kansler, kaplan och altarister,
Hundra knektar, som med lock och pock
Häfva åt sig hvad helst dem brister!

MÅRTEN. Det här tar aldrig ett rigtigt slut,
Ty priorn skall lysa helgen ut
Och sjunga messan! Den kommer att låta,
Så grisarne deråt månde gråta!

(*Olof synes i trädgården; han läser i en bok.*)

Nej se, Mäster Olof, skolmästarprofeten,
Är han icke med på lustbarheten?

NOVICIUS. Den mannen är då en rigtig tok!
När han fick höra om gästabudet
Sprang han till skogs med penna och bok,
Liksom äta vore i lagen förbjudet!

MÅRTEN. Skrifver han också? Det är en farlig man!
Farväl novis; jag ser helst om jag kan
Slippa tala med den bleke kaniken,
Han är för djefvulskt hvass i logiken;
Tänker mycket, är liten i maten;
Att slås med en sådan, det må sjelfver saten!

(*Går till venster i gången.*)

Scen II.

NOVICIUS, OLOF.

OLOF.

Hur har du det, stackars novicius?

NOVICIUS.

Som den Onde i himlen!

OLOF.

Hvad sökte du här i klostret?

NOVICIUS.

Frid, oskuld! Jag fruktade lifvets vårdagsjemning; derför flydde jag!

OLOF.

Hit?

NOVICIUS.

Hit!... Det var den tiden då jag trodde på Gud, hans son, allihopa!

OLOF.

Och hvad tror du nu på?

NOVICIUS.

På ingenting!... Jo på mat och dryck! Gif mig att äta och jag skall bli god och from och dygdig!

OLOF.

Stilla ditt vilda sinne! Se omkring dig! Det är ju vår...

NOVICIUS.

Vinter för den som fryser af hunger.

OLOF.

Se på svalorna der ute! De komma med hopp...

NOVICIUS.

Och stämma kärleksmöten i sjelfva kyrkan! Lås in dem! Och bien sjunga i linden och guldsmederna hamra i körsbärsblommen — rök dem! Se nu skaka äppelträden på sig i aftonvinden; tusenskönorna sluta sina kalkar och tro, att det är snö! Kloka djur! — Jag kan svärma, jag också, fastän mina kinder

gulnat der nere i källarfukten. O, jag skulle sjunga vårvisor, om icke mitt bröst vore så ihåligt. Hvarför går I icke derin och äter gås! Jag skulle ge halfva min salighet för ett enda kornbröd. (*Han rycker en blomma från Olof.*) En gullvifva! Sådana låter vår Herre lefva, fast de hvarken sy eller spinna! Sätt dem på spinnhus! Hvarför skulle du ha det bättre än jag? Du har fått se på solen, du har fått höra på granarna — dö, din hund! (*Han trampar blomman under fötterna.*)

Scen III.

NOVICIUS (*nedfaller i vanmagt på stolen*). GÅRDSMÄSTAREN *in.*

GÅRDSMÄSTAREN.

Är du spak nu?

NOVICIUS.

Hvad vill I mig? Hvart ämnar I nu föra mig?

GÅRDSMÄSTAREN.

Nu skall du till numero aderton i vestra flygeln.

NOVICIUS.

Den der med råttorna? Får jag då inte äta i qväll?

GÅRDSMÄSTAREN.

Jo, det får du! Och du slipper läsa, så att du är undan innan biskopen skall gå ut!

NOVICIUS.

Tack, gårdsmästarn!

(*De gå. Novicius stannar; talar utåt gården.*)

God natt sol, ängar, hagar, hängbjörkar, gullvifvor! Jag föraktar Er! Jag får mat! (*De gå.*)

Scen IV.

OLOF (*ensam*).

OLOF. Ve dem som släckt den heliga låga,
Som en gång flammat i dennes bröst!

O huru tröstlöst då alla fråga
Och ingen svarar på en ropandes röst!
Har jag ej stridit, har jag ej vakat?
Ej ungdomens fröjder jag ännu smakat;
På fältfot jag lefvat och sofvit på mitt svärd,
Och kraft jag egde att trotsa en verld
Af våld och vrånghet och synd och flärd!
Nu är jag trött, ty jag stått på skansen
Och blåst i stridslur för en sofvande slägt,
Ett folk som af segrar rusigt mist sansen
Och se'n i sömnen late sig sträckt!!

(Sätter sig på en bänk. Scholares Vilhelm och Nils komma från trädgården med spadar, som de ställa ifrån sig vid grinden).

Skall aldrig för mig det mer blifva vår?
Hvi kan jag då ej som de andra somna
Och låta sinnet och modet domna? —
Kom höst, kom sömn att min själ bedöfva,
Men blott en stund mina andar söfva,
Ty lätt är dock sömnen vid tjugu år!

Scen V.

OLOF, VILHELM, NILS.

OLOF. I tröttnat, gossar!

VILHELM. Är det ej qväller?
Se dock, hur häggen sin skugga fäller
På vinkastets tak!

NILS. Men hvarför ringer
Man icke vesper? Der ute springer
Man fram och åter vid katedralen
Och stirrar tyst på den slutna portalen!

Olof.	Alltid skall vår Herre försummas, När hans tjenare passas opp! Hör der inne pipes och trummas Af en ändlös besoldad tropp, Hvar gång biskopen höjer pokalen, Prisar vinet och de dumma talen!
Vilhelm.	Låt mig ringa!
Nils.	Det låter du bli! Den saken förstå de nog bättre än vi!
Vilhelm.	Först första budet, se'n fjerde, Så jag en gång af min lärare lärde!
Olof.	Ej skola vi kifvas och störa friden, Nej låtom oss hellre förkorta tiden Med vår comoedia som vi skola spela Vid Trinitatis!
Nils.	Jag kan hela Engeln Gabriel!
Vilhelm.	Nej, den fick jag — Och Nils *Den Onde;* den passar...
Olof.	I dag Jag tror Den Lede här inne huserar!
Vilhelm.	Förlåten, Mäster Olof, om jag orerar.
Olof.	Se så, god vänner! Nu slut på grälet! En hvar på plats, så börjar spelet!
	(Vilhelm och Nils ställa sig framför Olof.)
Vilhelm.	»Ve oss vi arme Israels barn, Nu äre vi komne i vår fiendes garn!»

(Dörrarne till refektoriet slås upp. Jöns Beldenacke och Confessor komma ut arm i arm och synas välplägade. De företrädas af pager som bära Flabeller. Fanfarer inifrån, sorl och glam.)

Scen VI.

DE FÖRRE, BELDENACKE, CONFESSOR, PAGER.

BELDENACKE. En herrlig afton!
CONFESSOR. Mycket sant Ers Nåde!
BELDENACKE. Och hvilken prägtig trädgård I han!
CONFESSOR. Gårdar, Ers Nåde, ty vi ha både
Örtagård, humlagård, köks — . . .
BELDENACKE. Nå fan!
Dem måste jag se! Men kanske det lider
Till vesper!
CONFESSOR. Det tala vi aldrig om!
Men det var då för välsignadt Ers Höghet kom
Just nu i dessa bedröfliga tider,
Då alla oss skämma! . . . Är här icke skönt?
Här svalka och skugga, der solljus och grönt!
Men här kännes fuktigt. Om I tycker som jag,
Vi lemna kapitlet och göra ett slag
I parken!
BELDENACKE. Jag vet inte hvad jag skall säga!
I har förstått så rundligt oss pläga . . .
Jag måste nog hem! Ett arbete af vigt
Mig väntar! Man måste dock veta sin pligt!
CONFESSOR. Åh, kom nu med, så gå vi en tur
Under blommande aplar och Persiska syrener,
Och I skall se mina nya fontäner
Med sölffiskar, snäckor och sällsamma djur!
Och när I tröttnat, har jag en grotta
Dernere vid sjön, der inte en råtta
Oss vågar störa . . .
BELDENACKE. Der ta vi oss en lur!

CONFESSOR. Just så herr Biskop!

BELDENACKE. I är då min sann
En perla, Confessor, och köket, det köket!

CONFESSOR. Än vinet?

BELDENACKE. Benissime!
(*Får syn qå Olof.*)
Hvem är han?

CONFESSOR. I känner icke kaniken, det spöket!

BELDENACKE Mäster Olof? Jaså han ser ut på det viset!
Enfaldig — stursk; mycket ung,
En skolmästartypus; fattas blott riset!

CONFESSOR. För all del Herr Bisp, han är stolt som en kung!
Säg ingenting åt honom!

BELDENACKE. Jag tror min själ
I fruktar att råka med honom i gräl!

CONFESSOR. Åhnej! Men han bits, är elak och butter;
Dessutom har han en släng af Luther
Uti sig! — Ers Nåde låtom oss gå!

BELDENACKE. Nej den mannen måste jag höra på!
Jag är ju här för att visitera
Och än jag ej annat än matsalen sett,
Men celler och häkte och sjukrum med mera...
Nu tar jag skolan och trädgårn i ett,
Så kan man resten i morgon absolvera!
(*Suckar.*) Det är då förskräckligt man skall vara så mätt!

Scen VII.

DE FÖRRE. SCHOLARES (*draga sig åt sidan.*)

BELDENACKE. Hör på, kanik, hur många Scholares
Har du i skolan, när I ären som mest?

OLOF. Aderton, Biskop!

BELDENACKE. Capitulares
Ha uppgett nitton; Nå det vet du bäst!
Hvad läsen I?

OLOF. Retorik, logik...

BELDENACKE. Det är bra! Han I varmt? — Är du nöjd med din kost?
Jag tycker om dig; du är bara kanik!
Vår Nåd skall söka dig en bättre post
Med tiden!

(*Till confessor.*)

Det är ju en hygglig man!

CONFESSOR. Utmärkt! Om I visste hur mycket han kan.
I måste dock se våra skolesalar;
De skämmas ej för sig!

BELDENACKE. Tack, tack, inte nu!
Solvisarn pekar redan mot sju;
Det lider på qvällen och solen dalar.

CONFESSOR. Då gå vi Ers Nåde!

(*Pagerna fram.*)

BELDENACKE. I stannen här!
Jag vill ej göra mitt folk besvär
Då ej så behöfves!

CONFESSOR. Rätt så, rätt så!
Det skulle se ut som vi ej kunde gå
För oss sjelfva!... Är det ej en Guds gåfva
Att ega helsa och samvetsfrid...

BELDENACKE. Vara nöjd med sig sjelf och långt från all strid
Tacka Gud för sin dag, och med lugn gå att sofva.

(*De gå långsamt arm i arm utåt.*)

Scen VIII.

OLOF, SCHOLARES.

OLOF (*springer upp och fattar om en pelare.*)

O, att jag kunde störta detta hednahus öfver deras hufvuden!

(*Till Scholares.*)

Början om igen.

WILHELM (*läser.*)

»Ve oss vi arma Iraels barn,
Nu äre vi komne i vår fiendes garn!»
Nu är det I Mäster som skall svara!

OLOF. Ja nu är det jag som får svara på tal!
Här får icke sofvas! Här fins intet val!
Bort hvila, bort lek, nu stundar fara!
Hvar äro mina vingar? O hade jag dem qvar,
Som en gång jag hade i unga dar!
Då flöge jag strax öfver klostrets mur
Och svang mig upp i den högsta fur,
Att jag månde se huru små I ären,
I som så lågt era hufvud bären,
Men högt era bukar fyllda med vin!
För himlens sol I så fege skyggen
Och dragen korset så tungt på ryggen,
Prediken som profeter, men lefven som svin!

Scen IX.

DE FÖRRE. LARS PETRI (*in hastigt.*)

OLOF.

Hvad har händt?

LARS (*bläddrar i bref.*)

Marsk Siggeson är i staden på genomresa till Malmö och har i ärende att öfvervara en visitation samt taga reda på kyrkornas och klostrets egendom.

OLOF.

Ändtligen har då Kungen vaknat!

LARS.

Vår mor är i Stockholm! Sedan far dog vill hon icke bo i Örebro!

OLOF.

Har du mera nytt?

LARS.

Vår frände, Gerdt Boktryckare, sitter qvar på dårhuset och hans dotter bor hos vår mor som är hennes förmyndare! Hon skall i kloster!

OLOF.

I kloster! Arma barn!

LARS.

Stackars Olof! Du höll af henne hjertligt!

OLOF.

Tala om annat!

LARS.

Vet du att Luther är gift?

OLOF.

Hvad säger du? (*Till Scholares.*) I ären fria! — Kom med på mitt rum broder; det samlas folk derborta! — Det blåser upp! O, den som finge vara med!

(*De gå till venster.*)

Scen X.

Folk antages ha samlat sig utanför gallergrinden. Gerdt klädd som munk kommer insmygande genom trädgården.

GERDT (*fram till grinden.*)

Hvad vill folket?

(FOLKET *sorlar.*)

GERDT *(talar fort.)*

Messa? Hvad skall Ni med den att göra? Har Ni tvättat Era händer, Ni som tummar på gallret der! Det är Lördag i dag och här kommer intet orent in, ty här är ett heligt rum och här bor visserligen Confessorn som ligger och sofver jemte Biskopen nere vid sjön! Ja gå och se efter om Ni inte tror! Jaså, Ni kommer inte in! Nå hvad skulle Ni också inne att göra, då det är så många förut! Hvad grinar du åt, du som ser ut som du inte betalat dina utskylder!

FOLKET *(sorlar.)*

GERDT.

Pingstafton? Ja det var då som den Helige Ande steg ned på Apostlarne; det har den gjort i qväll också, ty både den ena och den andra voro röda som eldslågor i ansigtet! Gå nu hem och lägg Er, barn! Vi skola bedja för Er!

Scen XI.

DE FÖRRE. MÅRTEN *(in med en ofantlig nyckelknippa.)*

MÅRTEN.

Jag tror att packet väsnas! Hvarför väsnas packet?

GERDT.

De äro hungriga!

MÅRTEN.

Hur kan man vara hungrig så här dags! — Benedicite, Domine!

GERDT.

Amen!

MÅRTEN.

Hvadan kommer du broder Cistercienser?

GERDT.

Från Rom, Svartebroder!

FOLKET *(skriker.)*

MÅRTEN.

Tyst derborta! Hur sade du?

GERDT.

Från Vestfalen, kära själ!

FOLKET (*rycker i grindarne.*)

MÅRTEN (*afbrytes då och då af folket.*)

Det var sjelfva den Onde! Låna mig din käpp. (*Tar Gerdts staf och går till grindarne.*) Hvad vill ni?

— — — — — — — — — — —

Messa? Vet ni inte, att staden är belagd med bann och interdikt och att således inga messor komma att hållas och inga sakrament att utdelas.

— — — — — — — — — — —

Hvarför? — Derför att staden icke utgjort sin ränta till klostret! Då biskopen visiterade kassan befans en stor brist i räkenskaperna!

(*Gerdt slår upp ett skratt.*)

— — — — — — — — — — —

Skatterna äro så tunga? Hvem har bedt Er gå och betala kungens skulder? Tror ni inte hvad jag säger, så gå ut på Stora Torget, der Sekretarius håller på att läsa plakatet framför Rådhuskällaren! Vill Ni höra det skall ni få: »Alldenstund vår stiftsstad icke utgjort sin ränta et cetera. Sic foeteant animæ eorum in inferno!» Begriper Ni? Det betyder annars: Tan nu hvarandra under armen och dran in i fördömelsen!

(*Folket tjuter.*)

Akta Er! Det hjelper inte att väsnas, för här har jag nycklarne till kyrkan, allihop. (*Skramlar med nyckelknippan*).

(*Till Gerdt*).

Du kom ifrån sade du?

GERDT.

Från Oxford, min vän!

(*Orgelmusik från klosterkyrkan*).

Äro inte bröderna också bannlysta?

MÅRTEN.

Nej för all del. Men klockorna få icke röras, det skulle kunna väcka förargelse!

GERDT.

Ja, det är mycket rätt!

Scen XII.

DE FÖRRE. DIAKONUS *ut från kyrkan.*

(*Orgelmusiken fortfar; en psalm tages upp af en röst.*)

DIAKONUS.

Hvarför komma icke bröderna i messan? Orgamästaren väntar!

MÅRTEN.

Fråga sysslomannen! De måste väl hålla biskopens folk sällskap!

DIAKONUS.

Hvar är sysslomannen?

MÅRTEN.

I refektorium!

DIAKONUS.

Jag skall lära honom, jag. Att uppehålla bröderna med svalg och dryckenskap på helgdagsafton!

(*Går till refektorium; knackar på dörren; när den öppnas hör man ljudet af pipor och trummor. Diakonus släpas in; dörren stängs.*)

GERDT.

Den der dörren går visst bara inåt!

MÅRTEN.

Hvad menar du?

(*Orgeln tystnar midt i en takt; sångstämman fortfar ensam, men tystnar strax.*)

GERDT.

Ni borde icke ha genombrutna portar åt gatan!

MÅRTEN.

Tror du att här begås handlingar som icke tåla att ses!

GERDT.

Era handlingar skulle allt tåla vid att bli skådade på särdeles nära håll!

Scen XIII.

DE FÖRRE. ORGAMÄSTAREN (*från kyrkan*).

ORGAMÄSTAREN.

Hvarför komma icke bröderna i messan?

MÅRTEN.

De hålla biskopens folk sällskap!

ORGAMÄSTAREN.

Skall jag sitta och spela för toma väggarna! Hvar är diakonus?

MÅRTEN.

Han gick in för att tillhålla bröderna!

ORGAMÄSTAREN.

Och så blef han qvar. Vaker och beder.... Jag måste in och taga vara på min broder! Han är så svag min käre diakonus, så svag, så svag!

(*Går till refektorium. Ryckes in efter ett svagt motstånd.*)

MÅRTEN.

Han också! Det här måtte inte hänga rätt ihop! Jag måste gå och se efter!

(*Går in i refektorium.*)

Scen XIV.

GERDT, *sedan* OLOF.

GERDT.

Alla, alla öfvergifva de Herren!

OLOF (*in hastigt utan att igenkänna Gerdt.*)

Hvar är Confessorn, broder! — Biskop Brask har kommit! — Hvad ser jag! Fader Gerdt! Är du icke qvar?...

GERDT.

På dårhuset? Nej, jag rymde! Du vet att Brask lät sätta in mig derför att jag tryckte Luther!

OLOF.

Jag vet! Men hvar kommer du nu ifrån?

GERDT.

Från Wittenberg senast!

OLOF.

Hvad gör man i Tyskland?

GERDT.

Hela Tyskland står i lågor. Bönderna i Böhmen skaka på oket och herrarne lemna sina slott. Känner du Götz von Berlichingen, Mannen med jernhanden? O här skulle behöfvas jernhänder!

OLOF.

Hvad ämnar du nu?

GERDT.

Jag har två predikanter med mig från Westfalen: Rinck och Knipperdollingh! Två stora lefvande andar! I natt resa vi till Stockholm och sedan predika vi!

OLOF.

Och jag skall sitta här bunden!

GERDT.

Hvilken har bjudit dig sitta bunden? Du är trött, Olof, du är feg! Statt upp och förkunna!

OLOF.

Feg! Ja, så är det! Och jag som en gång var med då Doktor Luther spikade de nittiofem sanningarna på domkyrkoporten i Wittenberg, så att hammarslagen hördes ända till Rom; jag sitter här och låter lögner i millioner gå förbi mina öron ut i verlden; jag som burit ved till bålet då Påfvens

bannbulla brändes, jag som sade åt bödeln vid Stockholms blodbad att Biskop Mathias var oskyldig, jag låter dessa Satans tjenare uttala sitt skyldig öfver detta arma folk! Jag är feg, säger du! Välan! — Öppna grindarne derborta! På vid gafvel! Släpp in folket i den tomma kyrkan!

(*Gerdt gör sig i ordning att öppna grindarne; Olof fattar linan, som hänger ner från kyrktornet, och ringer.*)

Kommen härin folk! Förlåten är remnad! Träden härin i det allra heligaste och sen!

Gerdt (*har fått upp grindarne; hornstötar utanför; han ryggar*).

Biskop Brask! Honom måste jag icke träffa! Men vi, Olof, skola råkas än en gång, många gånger! Nu fruktar jag icke mer, ty jag ser eldstungan dallra öfver ditt hufvud! — Statt upp och förkunna!

(*Går genom trädgården.*)

Scen XV.

OLOF, *sedan* BRASK.

Olof (*upphör att ringa; intager en afvaktande ställning midt på gården; synes först häpen öfver sin djerfhet, men sedan fast besluten att möta hvad som helst.*)

(*Då ringningen började har Mårten och ett par bröder störtat ut ur refektorium, men genast vändt om då de sett Brasks förtrupper*).

Brask (*inbäres i en bärstol med baldakin; stiger ur i porthvalfvet och går ensam in på scenen*).

Brask.

Hvem har ringt vesper, då staden är belagd med bann?

Olof.

Jag!

Brask.

Kände du ej befallningen?

OLOF.

Kyrkans vrånga påbud äro alltför väl kända!

BRASK.

Du är en djerf man!

OLOF.

Sanningen är alltid djerf!

BRASK.

Återigen en stackars yngling som har funnit sanningen! Hvad heter du?

OLOF.

Olaus Petri!

BRASK.

Är du Mäster Olof! Vet du hvem dig talar till?

OLOF.

Servus servi servorum, Hans Brask!

BRASK.

Du är alltså en sådan der man, som går omkring och säger sanningar!... Vill du bli min kapellan?

OLOF.

Och bära omkring lögnen? Nej!

BRASK.

Du är mycket ung; jag förlåter dig! Du har stora gåfvor, men vet ej använda dem; jag skall lära dig det!

(*Vinkar utåt. En knekt inträder.*)

När du blir tre gånger så gammal du nu är, skall du tacka mig för lärdomen.

(*Till knekten.*)

Sätt kanonikus i östra tornet!

OLOF.

Utan dom och ransakning sätter ingen mig i fängelse!

BRASK. (*Till knekten.*)

Fem veckor!

OLOF.

Biskop Brask! Från denna stund har kyrkan strid på lif och död!

BRASK.

Tala icke så stora ord, min vän, det fins icke så stora ting i denna lilla verlden!

Scen XVI.

DE FÖRRE. LARS SIGGESON SPARRE (*in, känner igen Olof; ger ett tecken åt knekten att dröja*)

MARSKEN.

Biskop Brask! Väl mött! I är här i samma ärende som jag!

BRASK.

Jag känner icke ert ärende, herr Marsk!

MARSKEN.

Men I känner måhända hvarför staden är i oro?

BRASK.

Staden har icke utgjort sin ränta till klostret.

MARSKEN.

Och derför skall folket vara utan Gudstjenst?

BRASK.

Icke för räntans skuld, men derför att kyrkan —

MARSKEN.

Alltid kyrkan!

BRASK (*höjer rösten*).

... måste häfda sin rätt under tider, då man sätter densamma i fråga. Tala I vid er konung, han skänker icke efter några skatter!

MARSKEN.

Men I, Biskop i Linköping, har ej någon domsrätt öfver Strengnäs stift!

BRASK.

Då ingen Erkebiskop finnes, räknar jag mig som Svenska kyrkans öfverhufvud!

MARSKEN.

Med hvad rätt?

BRASK.

Den starkares!

(*Till knekten.*)

Är fången bortförd?

MARSKEN.

Olaus Petri! I är fri!

BRASK.

Om fem veckor!

MARSKEN.

I fängslar icke Konungens troman, Sekretarius i Stockholms rådstuga, Magister Olaus Petri!

BRASK.

När blef kaniken Sekretarius?

MARSKEN (*tar fram ett pergament*).

Nu! — I vidhåller!

BRASK (*höjer rösten*).

För bort fången!

MARSKEN.

I har ett hundra och femtio man i ert följe!

BRASK.

Ja, det har jag, Marsk!

MARSKEN.

Jag har sex hundra!

(*Paus.*)

BRASK.

Då har I rätt för denna gången! Hitåt, mitt folk!

(*Tjenare in med bärstolen.*)

BRASK (*stiger upp*).

Till Biskopsgården!

(*De gå.*)

Scen XVII.

MARSKEN. OLOF.

MARSKEN.

Sekretarius! I reser denna natt till Stockholm! Konungen ger er tillstånd att predika i stadskyrkan efter öfvertygelse! Jag vill gifva er ett råd med på den väg I nu beträder och som kan föra er långt! Dömen aldrig konungens handlingar, huru än han må låta och göra. Det kommer en dag, då det skall röjas hur högt han menat med alla och med er!

Vår Fru beskydde er från våld och våda! Farväl!

(*Går hastigt.*)

(*I porten.*)

Min häst! — — — Till Biskopsgården!

Scen XVIII.

OLOF, *sedan* LARS.

OLOF. O, jag är fri! Så hören det, murar,
Som gömmen själar i era burar!
Jag är fri, jag är fri! Nu kommer min tid,
Nu lefver jag åter, ty här stundar strid!

LARS. Nå, Sekretarius, du vet din lycka!

OLOF. Kom, käre broder, och låt mig trycka
Dig i min famn! Du följer mig, säg!
Att vandra ensam mig alltid var svårt!

LARS. När du far fram på din blodiga väg,
Då skall jag hela der du slog för hårdt!

OLOF. Kan man slå för hårdt då det gäller allas,
Ej eget väl!

LARS. Det fins många vägar!

OLOF. Men hvilken skall då den rätta kallas?
LARS. Den man går med Gud! Du vet jag plägar
Ej välja andra!
OLOF. När såg du mig taga
Ett steg, jag ej visste min Herre behaga?
LARS. Och ändå, Olof, ej samma stråt
Vi nå'nsin följt, fast vi följas åt!
OLOF. Du böjer, jag bryter; jag slår och du lisar...
Men tyst med frågor! När en gång vid målet
Vi stanna båda, då slutet oss visar
Hvad längst höll profvet, om vaxet eller stålet,
Om högsta viljan kan vilja ett,
Men göra sin vilja på flera sätt!
LARS. Nu glömma vi aldrig den stunden, broder!
Gå fram på din bana och bryt och slå,
Så långt det räcker, — men skona din moder!
OLOF. Hvem bjuder stormen hur långt den skall gå?
Nu blåser det upp; förbannad den ro,
Som höll mig så länge! Nu är jag vaken!
Välkommen ofrid, kom, tag ditt bo
Här under de gamla, de gistna taken!
Ja, darren I murar, I unkna hvalf,
Der nattfoglar byggt och der svampar frodas!
O hörden I blott när jorden skalf,
Ej skulle då edra stenar blodas
Af krossade hjertan för den som felat.
Men nu skall sten ej låtas på sten!
Jerusalem, Jerusalem, du har icke velat,
Och derför, derför skall du dö hän!

(Olof lyfter sin knutna hand mot klostret då de gå. Det har börjat skymma och trädgården ligger i svag aftonbelysning. Confessor och Biskopen komma arm i arm borta i trädgården under förtroligt samspråk.)

AKT II.

I Storkyrkans Sakristia.

Låg fonddörr till en hvälfd gång ut till kyrkan. Ofvanför ett litet måladt rosettfönster. Till venster utgång till kyrkogården. Till höger dörr upp till predikstolstrappan. I ett hörn altare med Mariabild; messkärl och kåpor; kistor och korstolar; på väggarna porträtt af andlige och helgon. Ett stort bord till höger med papper, böcker, skrifdon m. m.

Scen I.

KYRKVAKTAREN *och hans* HUSTRU *undersöka kollekten som de nyss uppsamlat efter Ottesången.*

KYRKV. Här fins min själ inte två lod koppar
I hela kollekten; men jemt är det så;
När jag har min tur på våren, då stoppar
Man byxeknappar med stämplar på
I håfven! Ja, ja!

HUSTRUN. Var nöjd med det lilla,
Min man, så får du det mera en gång!

KYRKV. En ljuflig tröst när det går en illa!
Men det här var likvisst bara ottesång,
Och dagen är min i dag hela dan;
Det kommer väl finare folk i messan
Att höra på kungens nye kaplan;

Han lockar väl folk, han också, till dess han
Blir gammal som de andra och ful och grå!

HUSTRUN. Han lär vara en väldig predikare,
Som folket säger!

KYRKV. En röst som få!
Men brodren Lars är ändå likare!

HUSTRUN. Känner du dem, du?

KYRKV. Hå, måtte väl det!
Jag mins dem som piltar; de sutit på mitt knä;
Deras far och jag voro gamla vänner;
Han var smed som du vet i Örebro.
Nu äro de lärde herrar, må tro,
Och Olof prest; få se om han känner
Igen gamle stöten, som bort komma i ro
För längesen!

HUSTRUN. Jag tror du lider
Af afund, min gubbe! Nej aldrig i tider
Den blir en daler som slogs till slant.
Men nog du kunde ha blifvit dekant,
Om icke du varit så styf och enveten
Och sagt dina sanningar åt öfverheten!
Man går dock längst med lämpor och fog
Och ännu aldrig någon menniska tog
Sig fram i verlden utan ödmjukheten!

KYRKV. Jag vet, det alltid var mig till men,
Att jag ej kunde ljuga och buga och tiga
Och derför är jag dräng åt min hustrus piga;
Gud bättre mitt förstånd, så blir väl bättre se'n!

Scen II.

DE FÖRRE, MODREN, CHRISTINA *och* MÅRTEN.

MÅRTEN (*till kyrkvaktaren.*)

Har Magistern kommit än?

KYRKVAKTAREN.

Nej, helige fader, det har han icke, men om de nådiga fruntimmerna behagade sitta, kommer han snart!

MÅRTEN.

Då sätta vi oss, Fru Margareta, och vänta!

(*De sätta sig; Kyrkvaktaren och Hustrun gå.*)

MODREN.

Mina dagar äro snart räknade; derför skref jag till den fromme Confessorn i Strengnäs kloster och bad honom skicka mig en biktfader. I är en god man, fader Mårten, och skall ej bli obelönad!

MÅRTEN.

De hulda tankar den helige Confessor och Prior för Strengnäs Svartbrödrakonvent varit nådig hysa om mig, och som I, Fru Margareta haft förtroendet dela, skall jag söka göra mig värdig, så långt i mitt skön står!

MODREN.

Tack! — I känner min son Olof från Strengnäs?

MÅRTEN.

Jag känner honom något!

MODREN.

Svara mig på samvete och frukta ej att göra mitt hjerta bedröfvadt: har han blifvit vid sin barndomstro?

MÅRTEN.

Det vågar jag säga att han har!

MODREN.

Tack för det! (*Stiger upp och går till Mariabilden, för hvars fötter hon nedlägger en halskedja.*) Ave Maria gracias plena...

Men säg, fader Mårten; hvadan komma dessa rykten att han icke är den heliga kyrkan trogen?

MÅRTEN.

Det är blott en otidig räddhåga! Man vet att han studerat i Tyskland, der Luther sprider sina irrläror; han är ung och är ganska lärd. Denna lärdom hade det med sig, att han gerna ville fråga, der frågor ej voro af nöden eller voro rent af otillbörliga!

MODREN.

Ser I! Ser I!

MÅRTEN.

Det var blott en obetydlig tvist jag nu syftade åt, som han hade med dekanus rörande Sankta Anna!

MODREN.

Vår heliga Jungfrus moder!

MÅRTEN.

Jo just den! Magister Olof förfäktade, icke utan en viss ganska vacker färdighet, att hon icke var vår Frälsares mormor.

MODREN.

Hvad säger I?... Olof! Olof!

MÅRTEN.

Låter icke oroa er, Fru Margareta! Det är den enda synden jag hört Magistern begå i sitt tal.

MODREN.

Tror I, att vår Fru kan förlåta honom detta?

MÅRTEN.

Allt kan förlåtas!

MODREN.

Men nu innan han träder upp!

MÅRTEN.

Hvad vill I att jag skall göra?

MODREN.

Läs för honom!

MÅRTEN.

Jag?

MODREN.

Hvarför icke I?

MÅRTEN.

Magistern och jag voro icke goda vänner i klostret, och skrymteri, Fru Margareta, det är icke min sak!

MODREN.

Men huru vackert, då en ovän beder för en ovän!

MÅRTEN.

Sant! Men jag kan icke!

MODREN.

I blifver belönad!

MÅRTEN.

Icke för all verldens guld, skulle jag göra det!

MODREN.

Stackars Olof!

CHRISTINA.

Om fader Mårten får den der turkiska bössan med silfverbeslagen efter Olofs far, för hvilken fader Mårten sade att han ville ge lifvet om han egde den, skall han läsa för Olof!

MODREN.

Min stackars son! Han har ett hett sinne — det var alltid hans olycka — som barn redan hade han alltid ovänner — det följer honom genom lifvet — och han som är god som guld — och försonlig och vek, om man bara vet att taga honom!

MÅRTEN.

Hör nu!

MODREN.

Att den dagen också skulle komma — Christina, mins du hvar jag gömde fars gamla saker — det är onda tider och pengar äro svåra att komma efter — hjelp mig barn — mitt gamla minne börjar svika mig.

CHRISTINA.

Om du menar, mor, den spanska hirschfängarn med förgylda hjaltet och de stora elgskinnshandskarne och gräfsvinsväskan, så ligga de nog qvar på lilla torkvinden...

MÅRTEN.

Föraktar I mig, Fru Margareta, om jag går och läser?

MODREN.

Nej, fader Mårten! I har ett försonligt sinne, det är vackert!

MÅRTEN.

Jag skall läsa sex rosarium Mariæ i gevärssmedernas kapell; det ligger här invid!

MODREN.

Tack, fader Mårten! Nu är jag nöjd och intet skall störa min glädjedag.

MÅRTEN.

Den heliga Jungfrun vare med eder, Sankt Lars och Sankt Nikolaus beskydde eder, usque ad æternam vitam. Amen!

(*Går*).

Scen III.

MODREN *och* CHRISTINA.

MODREN.

Är det icke en lycka för oss att ha funnit fader Mårten?

CHRISTINA.

Han tänker icke hvad han talar!

MODREN.

Hvad säger du, mitt barn?

CHRISTINA.

Eller tänker han två ting på en gång!

MODREN.

Hvad menar du?

CHRISTINA.

Det kan jag icke säga nu, men jag hade det så för mig nyss. — Han älskar icke Olof!

MODREN.

Kan du veta det?

CHRISTINA.

Jag har älskat Olof se'n vi voro barn, det vet du, mor; får jag göra honom en glädje i dag?

MODREN.

Hvarför skulle du icke det? I råken hvarandra kanske aldrig mer.

CHRISTINA.

Sedan far blef sjuk, bestämde du att jag skulle gå i kloster! Jag trodde att Olof skulle vilja ha ett minne af mig; du har sytt hans krage; får jag ge honom detta handkläde?

MODREN.

Kära barn, det får du!

CHRISTINA.

Tack mor, tack för det!

MODREN.

Ingen orsak, barn! — Tyst! Nu kommer Olof! Hör du! Det är hans steg! Jag känner dem bland tusen.

(*Christina rättar på sin halskrage.*)

Scen IV.

DE FÖRRA, OLOF.

MODREN.

Guds fred, son!

OLOF.

God dag, mor! Det var vänligt att du kom! God dag, Christina!

MODREN. Gud välsigne dig, sonen min,
På din hedersdag, som så länge jag väntat!
Nog har jag sett hur du läst och prentat,
Tills du blef mager och blek om din kind;
Aldrig ändock du bekymmer mig gjorde,
Ty jag visste för säkert och sant,
Att en dag dig skulle så grant
Löna din möda så väl, som sig borde
Och glädja den gamla, som för sina söner
Aldrig tröttnat med sina böner!
Se här, min Olof, tag detta lilla!
Den är icke vacker! Hvar skulle jag få
Nog vackert åt dig! Men det lider på
Och mina ögon de se så illa!

(*Sätter kragen på Olof.*)

Nu skulle far ha lefvat och sett dig!
Men han är borta.... Han var dig ej blid,
Hans lynne, som ditt, ej älskade frid!
Christina har också något att ge dig:
Det grannaste handkläd af flandriskt tyg,
Så fint och mjukt som det raraste siden.
Se så, mitt barn, var icke blyg!
I voren ju fästefolk förr i tiden,
Men nu I fästat den brudgum och brud
Som aldrig svika! Så gen hvarandra
En fridskyss, den sista, att se'n för Gud
I evigt skiljda mån troget vandra!

(*Olof och Christina kyssas under häftig rörelse.*)

Nu säg mig, son, hvad texten heter,
Som i dag du ämnar att tala om!

OLOF. Jag menar något säga om de falska profeter!

MODREN. Det är rätt, min son! Så välsignadt du kom!

Just nu då de döpare och Lutherister
Draga och rifva, en hit, en dit!
Säg dem sanningen! Som lärd magister
Nog du vet i hvad stycke dem brister!
När du var barn ej fans detta split;
Alla trodde på Gud och vår Fru,
Och hulpo de då, så hjelpa de väl nu.
Nu duger dock ej mer vårt Ave Maria;
Från allt som är svårt man vill befria
En sömnig syndare och är helt trägen
Att göra så bred den smala vägen!

OLOF. Visst sant, min mor, men vet du hvad du beder?

MODREN. Det sörjer jag ej, ty han som tillstäder
Min bön, han fattar så godt Latinet!
Om blott man stoppar sitt högmod i skrinet
Och ej vill förstå hvad ej skall förstås,
Så kan en ärlig bön ej försmås!

(*Tager upp ett breviar.*)

Säg mig, Olof, mins du en legend,
Här står, Om Riddaren och Liljobladet?

OLOF. I Mariusagan? Den är nog känd
Och Den märkliga Drömmen och Jeronimus i badet!
Jag kan dem alla! — Ack, har du den qvar,
Den gamla boken, du ärfde af far?

MODREN. Det dyraste jag äger!

OLOF. På äkta pergament
Med målade bilder och munkaprent...

MODREN. Ack, läs mig den sagan förr än det ringer!

OLOF. Käraste Mor, jag hör man springer
Der ute redan!

MODREN. Du hörde nog fel.
Det brådskar ej förr än orjornas spel

Oss manar! Nej, Olof, du är för stolt,
Du vuxit ur din barntro som ur din kolt.
Och enfaldigt tycks dig hvad än kan hugsvala
Den gamlas sinne —

OLOF. Du får ej så tala
Och icke tro, att jag glömt, det du
Tog från dig sjelf, för att låta mig lära!
Gif mig boken! Det kan jag ej bära,
Om du tror att högfärd regerar mitt sinne!

MODREN. Jag tror ej så! Men stängom nu inne
De tvedrägtens andar oss vilja störa!
Guds moders moder oss nu skall höra!

OLOF (*läser fort och likgiltigt.*)

»En Riddare rik och välboren gaf sig i kloster: intet hade han lärt läsa eller sjunga: han kunde ock icke mera än Ave Mariona: det lilla ordet han visste läsa, det gick honom aldrig ur minnet utan las han det både natt och dag: sedan han döder vardt och i jord lagder då vexte der upp den vänaste lilja ur hans graf och uppå hvarje liljoblad var der Ave Maria skrifvet med gullstäfver.

Män grofvo till roten och funno att hon gick ut af hans tunga!»

(*Olof slår igen boken.*)

En munkalögn så visst det var!

MODREN. Heliga vår Fru, hvad var det du sade?
Hörde jag orätt? — Jag vill ej ha svar! — —

OLOF. Förlåt mig, Mor, om illa jag lade
Mina ord!

MODREN (*visar på Mariebilden.*)
Ej mig, blott henne dig bör
Att bedja om tillgift!

OLOF. Just dig, ej belätet!

(*Han har nalkats bilden och upptäcker kedjan som Modren nyss lagt dit.*)

Hvad ser jag! Så tidigt och fångst i nätet!
Åter en själ som trott, att man rör

Träbilders hjertan med ädla stenar,
Eller ock någon som enfaldigt menar
Köpa sin salighet förr än han dör.

MODREN. Nej, Olof, det var en lycklig mor,
Som ej kunde bära en glädje så stor
Att åter ha fått en förlorad son
Tillbaka i famnen han flydde från!

OLOF. Det var du!

MODREN. Det var jag! Men säg mig, säg,
Att ej du vikit från sanningens väg,
Den enda, den allförbarmande kyrkan!
Säg, att du ännu ej skänkt din dyrkan
Åt fremmande Gudar!

OLOF. Nåväl, du vill det veta!
Jag är Lutheran!

MODREN. Hvad skall det heta?
Och du om de falska profeter ordar,
Du, falske profet!

OLOF. Det fins många hjordar,
Fast herden är en!

MODREN. Du, en Antikrist,
Du mitt lam, som jag trodde så visst,
Att aldrig vargar från mig skulle röfva!
Herre! Du ville då så hårdt mig pröfva!
Ve mig! ve! Ovännen sått
Ogräs i hvetet förr'n i ax det gått!
Bättre jag kommit med far i jorden,
Ty nu är all glädje till intet vorden!

OLOF. Bittra stund, du kunde ej bida!
O, jag vet, du kan tiga och lida,
Men tala, moder, låt smärtan slå ut,
Förkrossa mig rätt och låt allt vara slut!

Jag vet, du kan tala så vackra ting,
Om första gången, när vid altarets ring
Jag svor mitt löfte. Om hvad du kände,
Då nyss du kom; då klockorna sände
Sin morgonhelsning och dufvorna sväfvade
Som fridens bud omkring tornets krans;
Och hur du hoppades och hur du bäfvade
Och lyckligare moder än du ej fans!
Det var söndagsfrid, då du trädde härin;
Det var sol, det var vår i den gamlas sinn'
Och nu — Ve oss! Mor, se då på mig!
Ser jag lycklig ut? Du kan ej förstå mig,
Och derför kan jag ej gifva dig svar!
Du gråter — och din son ej tröst åt dig har!

MODREN. Tag åter, och ännu din mor du har qvar!

OLOF. Jag kan ej! Ack, mor, dina böner spar!

MODREN. Man kan hvad man vill!

OLOF. Jag vill ej! Så hör det!

MODREN. Du är ej min son, om icke du gör det!

OLOF. Du är ej min mor, om du vill mig fresta
Att falla ifrån hvad jag håller för sant!

MODREN. När lögnens ande har gjort sitt bästa,
Då ordar han om sanning — det låter grant!

OLOF. Hör du der ute; så doft det gnyr.
Det är stormen som vaknar! Och jag honom styr!

MODREN. Nu vet jag! De äro här de Antikrister,
Som skända templen, de Anabaptister!
Det är till dem du skall ljuga ditt tal,
Förnekare, affälling! Du har gjort ditt val,
Så tag då en moders —

OLOF. Du skall icke banna!

MODREN. Helige Sankt Georg! Förgör dem, förgör

De afgrundens drakar vi darra för,
Och låt dem evigt der nere stanna,
Der lågan ej släckes och masken ej dör!
Bort, här är orent! Ut, ut i det fria!
(*Till Christina.*)
Ser du! Det är Lögnaren! — Jesus Maria!
(*De gå.*)

Scen V.

OLOF, *sedan* KYRKVAKTARENS HUSTRU.

OLOF (*sätter sig vid bordet, döljer ansigtet i händerna.*)

KYRKVAKTARENS HUSTRU.

Guds fred, magistern!

OLOF.

God morgon, min vän!

HUSTRUN.

Ha fruarna gått sin väg?

OLOF.

De ha gått!

HUSTRUN.

Och jag hade gjort fint i bänken och lagt fram böckerna. De komma väl igen?

OLOF.

O, att de gjorde det!

HUSTRUN.

Magistern är bedröfvad!

OLOF.

Hvem är det som läser högt der inne i kapellet?

HUSTRUN.

Vet icke Magistern?

OLOF.

Nej!

HUSTRUN.

Det är ju vråpresten Erik, den snällaste i hela församlingen, som läser rosenkransen.

OLOF.

Hvem läser han för?

HUSTRUN.

Talade inte Frun om det?

OLOF.

Frun? Min mor?

HUSTRUN.

Ja, Herre Gud, hon ville ju Magistern så väl!

OLOF.

För mig!

HUSTRUN.

Alltid sitter det synd i någon vrå, tänkte hon!

OLOF (*stiger upp och går några slag på golfvet. Han tappar handklädet som han fått af Christina.*)

Har I någon son?

HUSTRUN.

Ja, det har jag väl!

OLOF.

Är hans lif er kärt?

HUSTRUN.

Det kan väl en förstå!

OLOF.

Älska honom icke då! Ty I tager lifvet af honom!

Scen VI.

DE FÖRRE. KYRKVAKTAREN.

KYRKVAKTAREN.

Nu är folket församladt! Man är inte nöjd med att orjorna inte få spela; det hviskas och tasslas så att en kan känna sig litet rädd!

OLOF.

Folket skall icke vänta länge, jag kommer!

Scen VII.

DE FÖRRE. CHRISTINA. *(Kyrkvaktaren och Hustrun hålla sig i bakgrunden.)*

CHRISTINA.

Gå icke upp, Olof, man stenar dig!

OLOF.

Är du icke med mor?

CHRISTINA.

Jag sprang ifrån henne då jag hörde två borgare som lade råd emot dig!

OLOF.

Är det icke rätt att man stenar de falske profeter!

CHRISTINA.

Du är icke falsk!

OLOF.

Hur vet du det?

CHRISTINA.

Man vet icke alltid hvarför man tror på en menniska, men man gör det!

OLOF.

Du tror på mig!

CHRISTINA (*tar upp handklädet från golfvet.*)

Jag tror att du håller af mig, fastän du trampat på min gåfva!

OLOF.

Förlåt mig! — Du har ett stort sinne, Christina!

KYRKVAKTAREN (*som ser i dörren till kyrkan.*)

Folket är oroligt, Magistern!

OLOF.

Lemna mig! Nu måste jag upp!

CHRISTINA.

Det är en stor och rättfärdig sak du skall tala för?

OLOF.

Du vet icke?

CHRISTINA.

Jag vet blott, att den är större än kärleken till din mor. Är den?

OLOF.

Du såg det nyss!

CHRISTINA.

Då skall du gå upp!

OLOF.

Tack, mitt barn! Du har gifvit mig åter min kraft! Farväl! Hör! De ropa der ute! Här är jag! I som kallen mig!

(*Han går ut till höger.*)

(*Kyrkvaktaren ut i fonden.*)

Scen VIII.

HUSTRUN *och* CHRISTINA.

(*Man hör ett doft buller från kyrkan.*)

HUSTRUN.

Det här slutar aldrig väl.

CHRISTINA.

Här händer något som jag ej förstår. Hvarför är folket i oro? Hvad har man för sak med Magister Olof?

HUSTRUN.

Det är de här nya funderna med messan, som man icke kan lika sig med!

CHRISTINA.

Icke något annat?

HUSTRUN.

I känner Magistern sedan länge?

CHRISTINA.

Han är min frände!

HUSTRUN.

Jag kunde förstå det!

CHRISTINA.

Hur kunde I förstå det?

HUSTRUN.

Eljes vore I icke här!

CHRISTINA.

Ja, det är rätt! — Säg mig, hvar ligger Vismarsgatan?

HUSTRUN.

I vet ju hvar kålgården är östantill!

CHRISTINA.

Jag vet.

HUSTRUN.

När en kommer dit och tar af på venster hand, så har en tegelbruket strax för!

CHRISTINA.

Hvilket tegelbruk?

HUSTRUN.

Claræ tegelbruk, förstår sig!

CHRISTINA.

Tror I att jag kan gå ut i kyrkan?

HUSTRUN.

Om I går tyst, fru lilla, så ska I få sitta i vår bänk.

CHRISTINA.

Jag är icke fru!

HUSTRUN.

Så kan I bli!

CHRISTINA.

Aldrig blir jag fru!

Scen IX.

DE FÖRRA, KYRKVAKTAREN.

KYRKVAKTAREN.

O du helige Sankt Göran!

HUSTRUN.

Hvad är det?

KYRKV.

O du evige Sankt Nikolaus!

HUSTRUN.

Tala, i Herrans namn.

KYRKV.

De kasta sten mot predikstolen!

CHRISTINA.

Jesus Maria!

KYRKV.

Jo, nu skall jag tala om! Mästern är en Luther, en Vederdöpare! Vet I hvad han sa? Först började han så vackert, men inte läste han i messboken, det gjorde han inte!

(*Christina går ut i kyrkan.*)

Gå inte ut, för Guds skull! Ja, vet du, hustru, det var rigtigt vackert och det var så tyst att man hörde hur han hemtade andan! Men så repade han sig och höjde på rösten och så sa' han, att påfven var Antikrist och så kallade han Jungfru Maria för ett beläte. Då började några att skrika och så flög en sten mot honom. Men då du, du skulle ha sett honom, då lyfte

han näfven och slog den i pulpeten så att timglaset hoppade, och så fortsatte han, och vet du — det lät som när åskan går!

(*Skrik och buller från kyrkan.*)

HUSTRUN.

Heliga Jungfru, beskydda oss! Det är vederdöparne! Låt oss fly!

KYRKV.

Ja, låt oss fly!

(*Scenen är tom ett ögonblick. Bullret och braket aftar.*)

Scen X.

OLOF, *sedan* CHRISTINA.

OLOF.

De vilja icke! Jag ropar åt trälarne: I ären frie, och de stena mig! Alla öfvergåfvo de mig och flydde!

CHRISTINA (*in*).

OLOF.

Men du ensam blef qvar!

CHRISTINA.

Jag vill tacka dig; sådana ord har jag icke hört förr.

OLOF.

Du är blek; du lider!

CHRISTINA.

Icke nu, men nyss!

OLOF.

Vet du hvad det är att lida för en annan?

CHRISTINA.

Nej!

OLOF.

Lemna mig! Här är icke din plats!

CHRISTINA.

Jag vet hvar min plats är, men der vill jag icke vara!

OLOF.

Hvar vill du vara?

CHRISTINA.

Icke hos din mor; icke i klostret; ingenstädes i hela verlden.

(*Hon faller i gråt; Olof blir orolig och går fram och åter; stannar vid bordet och bläddrar i en bok.*)

OLOF.

Finner du att jag var hård nyss mot min mor?

CHRISTINA.

Kan du vara hård?

OLOF.

Mot dem jag älskar, ja!

CHRISTINA.

Mot dem du älskar!

OLOF.

Jag får icke älska någon!

CHRISTINA.

Icke?

OLOF.

Kärleken är den största känslan; den dödar alla andra; tanken också!

(*Det bultar på dörren till kyrkan.*)

Du måste gå härifrån, Christina!

CHRISTINA.

Farväl!

OLOF.

Farväl!

CHRISTINA (*går*).

OLOF (*efter henne; tar hennes hand*).

Hvart går du?

CHRISTINA.

Jag vet icke! — I morgon skall man taga mitt löfte till klostret!

OLOF.

Till klostret! I morgon! — Vänta mig hos mor innan qvällen! Lofva att icke ge något löfte dessförinnan!

CHRISTINA.

Jag lofvar! — Lofvar du att komma?

OLOF.

Jag lofvar! — Farväl!

CHRISTINA.

Farväl!

(*Går genom dörren till venster.*)

OLOF (*tar upp handklädet; kysser och gömmer det vid bröstet*).

Nu skall jag öppna, om det ock vore för att möta tusen dödar! Nu kan jag icke dö!

Scen XI.

LARS, OLOF.

OLOF.

Du, broder; bär du fridens eller stridens budskap?

LARS.

Fridens, som alltid! Din bana börjar blodas!

OLOF.

Är det tyst der ute?

LARS.

Kungens knektar ha straffat ogerningsmännen! Kungen är här!

OLOF.

Hvad säger han?

LARS.

Han talar aldrig, men han handlar! Om tre veckor skall du upp och disputera i Upsala för den nya läran; sedan skall riksdag hållas i Vesterås, der det gäller det gamlas stå eller falla.

OLOF.

Endast falla!

LARS.

Säg mig, Olof! Skulle du, om du visste att det fans någon starkare än du, skulle du se att denne stode upp i ditt ställe och gjorde din gerning, endast din gerning blefve gjord?

OLOF.

Skulle jag träda undan?

LARS.

Om det fans någon starkare?

OLOF.

Det fins ingen!

LARS.

Din tro är stor! Hvem gaf dig den?

OLOF.

Kärleken! Jag älskar Christina!

LARS.

Jag har sett det länge. Och du gifter dig?

OLOF.

Som Luther gjorde! Är det rätt?

LARS.

Hvad säger ditt samvete?

OLOF.

Det tiger!

LARS.

Är din kärlek så stor, skall jag viga dig!

OLOF.

Tack! — Och nu framåt igen och må mitt öde fullbordas!

AKT III.

Mäster Olofs arbetsrum.

Hyllor med böcker, astronomiska och fysikaliska instrument; vapensamling, taflor o. s. v.; nere på scenen ett stort skrifbord och länstolar; till höger dörr till Olofs mottagningsrum; till venster dörr till de öfriga rummen; ingång i fonden.

Scen I.

CHRISTINA *och* ELSA.

CHRISTINA. Se efter, Elsa, om magistern slutat!
ELSA. Förlåt, kära fru, om jag säger nej!
I vet att jag aldrig på pligten prutat,
Men störa magistern, det vågar jag ej,
När han håller rådstu med folk der inne.
Då en skall tjufvar och skalkar förhöra,
Är icke godt vara blid i sinne.
CHRISTINA. Min stackars man, han har då ett göra:
Om hvardag domare, på Söndagen prest
Och aldrig fri! — Jag känner det bäst,
Som sitter här ensam och skall sömma och sy
Och timmarne bli långa och vilja ej fly.
ELSA. I varit gifta i åtta dagar
Och redan, fru, jag tror I klagar!

CHRISTINA. Jag klagar visst icke! Men du kan ej förstå —
När man är gift, är det ej som förut,
Man är sig ej nog, man är som två,
Men vänta, du får väl en gång pröfva på!

ELSA. Tyst, hörde I ej liksom någon skrek —
Der inne plär ej gå till på lek!
Nu måste jag titta i nyckelhålet,
Fastän det är fult; men ändamålet...

CHRISTINA. Hvad ser du, barn? Säg ut! — Nå, svara!

ELSA. O, Jesus Maria! här är någon fara
Å färde; de slås med stolar och bord
Och hojta och ropa på våld och mord!

(Hon drar sig hastigt från dörren).

Scen II.

DE FÖRRA, OLOF *(klädd i öppen prestrock med pansarskjorta under. Springer fram till vapensamlingen och tar ett slagsvärd).*

OLOF. Jaså, din skälm, du vågar hota.
Här fins medel som sådant kan bota!

(Stannar i dörren.)

Han sprang sin kos, den förvetne kanaljen!
Den springer ej långt, som skall i galgen!

CHRISTINA. Hvad är det, min Olof?

OLOF. Är du rädd, min dufva?

(Ställer från sig svärdet.)

CHRISTINA. Hvad är å färde? Hvad vållar din vrede?

OLOF. Det var en skeppare, ett hår af den lede,
Som var stämd till rätta för smugleri;
Nu var han drucken och hotade med darten.

CHRISTINA. Min stackars Olof! Men nu är du väl fri?
OLOF. Ej ännu, min vän; här är mycket i farten.
Förgäfves jag väntat på konungens bud
Från riksda'n der borta, der nu, vill Gud,
Vårt, allas öde skall vara dikteradt —
Ditt öde också, min lilla vän!
Vårt band är ju ännu ej konfirmeradt,
Men min du är, om ock sjelfva den — —
Var ej rädd, mitt barn, än blir väl dag;
En kyss på munnen — och så nya tag!

(Han kastar af sig prestrocken och sätter sig vid skrifbordet.

CHRISTINA. Aldrig kan du få vara i ro!
OLOF. Jag är väl i ro, när jag är i vårt bo!
CHRISTINA *(blir tyst, drar sig uppåt fonden).*
OLOF *(städar och röjer på skrifbordet; stöter af våda omkull ett glas med blommor och kastar ut genom fönstret).*
Det här är göra för en karl som jag!
Här skall jag sitta hvar enda dag
Och skrifva räkningar på silfverstopen
Från kyrkan den och för klostret det;
Man visar mig redan tillbaka i hopen
Se'n munkaligan jag gjorde bet
Vid disputationen. Men då, kan tänka,
Då skulle jag främst för att klä skott,
Man tvekade ej den äran mig skänka;
Då var jag så präktig i stort som smått!
Man ville mig ha som en jagthund i koja
Till reds och redo att släppas på spår,
Men på bytet endast han skälla får
Och sedan krypa helt lugnt i sin boja!
Här ligga mina böcker så tysta och glömda
Och dammet snöar på deras blad;

Der står han och ergar, min alidad
Och stirrar enögd på verldar drömda,
Och jag, som ville de gåtor lösa
Och utur vetandets brunnar ösa,
Jag sitter här som en möglad slaf,
Och prentar siffror och skrifver af!

(*Kastar räkningarna utåt golfvet.*)

För djefvulen med skräpet! Det finnes en pligt
Långt högre än pligten: den heter min pligt!

Christina (*tar upp papperen, räknar dem och lägger dem på bordet.*)

Nu har du bara fjorton åter!

Olof.

Du påminner mig om mina skyldigheter.

Christina.

Hur kan du tro det?

(*Hon tar sitt sticktyg och sätter sig bredvid Olof.*)

Olof (*skrifver*).

Hvarför arbetar du alltid så flitigt?

Christina.

Det är menniskans pligt att arbeta!

Olof.

Är det din pligt att sticka?

Christina.

Det kan jag icke förstå!

Olof.

Vet du för huru mycket silfver det ligger i Sankta Clara klosterkyrkas södra hvalf?

Christina.

Nej, min vän! Hur skall jag veta det? Säg då!

Olof.

Tiotusen daler!

CHRISTINA.

Är det mycket eller litet?

OLOF (*räknar*).

Var tyst! — — Är det svårt att sy?

CHRISTINA.

Jag stör dig?

OLOF.

Inte mig! Tala du!

CHRISTINA.

Hvad blef af syrenerna jag stälde på ditt bord!

OLOF.

De doftade så starkt att jag måste taga undan dem!

CHRISTINA (*stiger upp och smeker Olof*).

Detta hufvud, som kan bära så stora tankar, låter oroa sig af små blommor! Stackars Olof!

OLOF (*skjuter henne ifrån sig.*)

Du skall icke hindra mig, mitt barn!

CHRISTINA.

Du älskar mig icke, Olof!

OLOF.

Hur kan du säga så, mitt kära lilla barn!

CHRISTINA.

Du älskar mig icke högst; du håller mera af ditt arbete än af mig! O hvad jag hatar dessa papper (*Kysser papperen*). De få veta alla dina tankar; på dem tröttnar aldrig ditt öga att hvila; endast de kunna sätta din själ i brand...

OLOF (*ler*).

CHRISTINA.

Och du ler åt mig! O jag blir så liten bredvid dig, Olof! Jag skall endast syssla med dessa småting som du kastar ut genom fönstret.... Hvarför ler du?

OLOF.

Om du visste huru jag afundas dessa smutsiga räkningar, dem jag hatar långt högre än du! Dem skänker du dina kyssar, då dina läppar endast ha förebråelser åt mig! (*Kysser Christina.*) Gif oss något vin att dricka, min vän!

CHRISTINA.

Nu är du min Olof! Tack!

OLOF.

Nu är jag din Olof! Den andre Olof får du aldrig!

CHRISTINA.

Kan jag då aldrig ega dig hel och hållen!

OLOF.

Det gör jag icke sjelf! — Sjung för mig, Christina, sjung för Guds skull!

CHRISTINA (*har gått till venstra dörren och talat utåt*).

ELSA (*in med vin*).

OLOF Din skål, min flicka, tag lutan och sjung,
Så göres mig icke min möda·tung!

CHRISTINA. Ej någonsin förr så om sång du bad!
Hvad skall jag sjunga då ej du är glad?

OLOF. Om trogen kärlek, förstår du, flicka!
Och är jag ej glad, välan, låt mig dricka,
Ty kärlek är glädje, och glädje är rus!
Sjung du om foglar, om bäckars brus,
Om riddarborgar och troll och drakar,
Om prinsessekärlek, som allt försakar
Och varar ända till dager blir ljus!

CHRISTINA Du hånar, Olof!

(*Kastar undan lutan.*)

OLOF. Hvad säger min tärna?

CHRISTINA. Din maka, Olof!

OLOF. För mig rätt gerna!
Men älska min maka, mig tillhör ju!

(*Kysser henne våldsamt. Christina drar sig rädd undan.*)

CHRISTINA. Du skrämmer mig! Det är icke du!

OLOF. Din Olof, som älskar dig så högt, så ömt
Att arbet och möda och pligt han glömt.

En kyss, du fagra! — Är du redan nöjd? —
Hvi är du så kort, du jordiska fröjd!

CHRISTINA. Ve mig, den vackra bilden försvann!
Är detta min profet? Är detta han?

OLOF. Så ville du mig ha. O, qvinna, qvinna!
Du trodde, att kärlek var blott en lek,
Att trogen kärlek sig närde af smek
Och kunde endast i yran finna
Den himmel, den sökte här nere på jorden!
Hvad vill du mig? Du vet, att den magt,
Som ungdom och fägring hos dig har lagt,
Kan slå mig ned! Om jag toge dig på orden,
Du hatade mig, ty du hatar min pligt!
Du vill mig ha som en Simson på knä,
När först du honom om trohet tiggt,
Du tar hans styrka, att sedan få se,
Det han ej var större än du, än I alla!
Det är din hämd, du svaga Delila,
Och många fler än för svärd och bila
För dina blickar har du sett falla!

CHRISTINA. Jag var ett barn intill denna minut!
Nu ref du slöjan, nu är det slut
Med barnadrömmar! — Det var blott jag,
Som skulle dig älska natt och dag,
Men du mig endast när göromål
Ej togo din tid. Jag skulle dela
Din kärlek med den jag ej tål,
Den jag ej känner, som du kallar ditt mål,
Ditt verk, detta spöke! Och jag skall stjäla
Hvar gunst du mig visar. Men du, du fördömer
Den kärlek dig bjuds, ja du rädes
För denna låga som för den Ledes

Förtärande eld; men dock du glömmer,
Att sjelf du den tändt! Ve mig då, arma;
Är kärlek ett ondt, ett afgrundens barn,
Hvi har du mig lockat i hennes garn,
Och vill dig ej se'n öfver mig förbarma!
Är kärlek en synd, hvi blef det vår lott
Att endast älska! Hur kunnen I skänka
Er kärlek åt den, som den uppgift fått
Att älska och älska, men aldrig tänka —
Och jag som tänkte ...

OLOF (*har blifvit uppmärksam på något genom fönstret. Han stiger upp för att öfvertyga sig om att han sett rätt. Derpå tar han Christinas hand.*)

Vill du lemna mig ensam en stund med mina tankar?

CHRISTINA.

Äro dina tankar för goda för mitt sällskap?

OLOF.

Jag ber dig att du går!

CHRISTINA.

Nej! Din mor kommer hit och det kan vara något som rör mig!

OLOF.

Hur visste du det?

CHRISTINA.

Jag såg på ditt ansigte!

OLOF.

Tänk icke, Christina! Tanken är engelen med det brinnande svärdet som drifver oss ur lustgården!

CHRISTINA.

Det ljuger du! Tanken ger kunskap; den gör oss lika med Gud; hvarför skulle jag icke få tänka?

OLOF.

Älska mig, Christina; du vet hvilken bitter stund som väntar oss! Mor vet ingenting om vårt giftermål! Jag skall kanske slita detta band, det ömmaste; säg att du älskar mig, eljes kan jag det icke!

CHRISTINA.

Kan du icke?

OLOF.

Se på mig vänligt; kyss min panna! O, att denna grymma stund vore förbi; det blir så ödsligt, så tomt! Säg att jag har din kärlek och du räddar mig! (*På knä.*)

CHRISTINA,

Stackars liten Olof! — (*Kysser hans panna.*) Stig upp! Ingen får se dig så mer än jag.

OLOF (*upp*).

Christina!

CHRISTINA.

Jag älskar dig! Om det blir för lifvet, beror af dig och denna stund!

Scen III.

MODREN *ledes in af en tjenarinna. Hon stannar strax inom dörren.* OLOF *och* CHRISTINA *på hvar sin sida af scenen.*

MODREN.

Är Magister Olof här?

OLOF.

Han är här!

MODREN.

Räck mig en hand! Mina ögon äro skumma!

OLOF (*springer fram; faller på knä*).

Moder!

MODREN.

Son!

OLOF.

Du har gråtit öfver mig, att tårarne släckt dina ögons ljus!

MODREN.

Herren slog mig med blindhet att jag icke skulle se styggelsen, och jag har tackat honom!

OLOF (*leder modren till den stol, i hvilken Christina nyss sutit och på hvars armstöd hon lagt sitt sticktyg*).

Sitt här och tala, moder! Du har mycket att säga!

MODREN.

Jag känner en doft som af blomster! Du har ett fromt sinne, Olof, att du älskar blommor! Har du glömt de hårda orden jag fällde då i sakristian?

OLOF (*kysser henne*).

O, att du så hade förgätit mina!

MODREN (*som oförmärkt fått sticktyget i händerna*).

Hvad blef det af vederdöparens dotter som du mötte med i sakristian? (*Upprörd, reser sig och kastar undan stickningen.*) Olof! Olof! Man ämnar skicka henne till en saltpanna, dit alla sådana qvinnor...

OLOF.

Tyst, mor, eller vid allt hvad du håller kärt och heligt!

CHRISTINA (*fram; på knä för modren*).

MODREN.

Hvem är här?

OLOF.

Min hustru!

MODREN.

En prest har ingen hustru!

OLOF.

Stig upp, Christina! Der är icke ditt rum!

MODREN.

Hennes rum är icke i din moders närhet!

OLOF.

Slit icke bandet som ännu är emellan oss!

MODREN (*lyssnar*).

Jag hör ett ljud som dånet af ett stort vatten! Nu skall det ske, Olof, hvad komma skulle!

OLOF.

Hvad är detta?

MODREN.

Det är folket som kommer att kräfva sin hämd på den som tog deras tro!

OLOF.

Hvad vill folket?

MODREN.

Att ditt kött gör sitt offer!

OLOF.

Hvad? Hvem?

MODREN.

Henne som din själ håller fången!

OLOF.

Min maka? Aldrig!

MODREN.

Du, som låtit menniskolif falla som strå, du vill icke ge en frilla ifrån dig, derför att hon är din! Du tror icke, Olof!

OLOF (*utom sig*).

Är det så folket kommer att säga, när de skola kasta in mina fönster! Vet du hvad jag skall svara dem?

CHRISTINA (*bedjande*).

Olof!

OLOF.

Först vänder jag mig till den svarte brodren Mårten, ty han går väl i spetsen, han som först köpte min salighet för en turkisk bössa och sedan sålde

mig åt djefvulen för slätt ingenting. Hör du, Herrans tjenare, Satans utkorade, du som klädt dig i oskuldens svarta kläder och rakat din hjessa att ingen skall se hur du grånar i synden; jag har tagit en hustru, hör du, en äkta hustru, icke sju oäkta, som du. Har du läst så mycket Guds ord i dina förspilda dagar att du vet huru sådant är påbjudet hvarjom och enom; och ändå vill du kasta sten på henne! Eller har du ingen sten qvar kanske? Var det den sista du gaf åt folket då de begärde bröd! Du tiger, broder; du vill icke vara den förste! Nå, så släpa henne ut bland folket, och tror du ej att femtio män kunna slita henne i stycken, så var viss att fem gånger hundra dygdiga qvinnor skola göra det!

Då blygs han, men sedan säger jag: qvinna, stig upp, man har förlåtit dig! Gå, men visa dig icke för presterna, ty de skola kasta dig för qvinnorna!

MODREN (*stiger upp*).

OLOF.

Nej, moder, jag skall icke säga så! Jag skall endast lägga mitt hufvud i ditt knä och säga om och om igen: förlåt — och räck henne din hand!

MODREN.

Led mig härifrån! Jag förlåter dig aldrig, men jag skall be Gud om förlåtelse att jag födde dig!

(*Går.*)

CHRISTINA (*vill springa efter; Olof håller henne qvar*).

Scen IV.

DE FÖRRA, *utom* MODREN.

OLOF.

Hvarför gråter du?

CHRISTINA.

Du har förlorat en moder och du gråter icke.

OLOF.

Detta säger du mig och jag offrade henne för dig!

CHRISTINA.

Hvem skall du offra härnäst?

OLOF.

Mig sjelf!

CHRISTINA.

Hvad är det för en girig Gud du har, som ständigt fordrar offer?

OLOF.

Hvem har lärt dig att fråga?

CHRISTINA.

Du sjelf!

OLOF.

Ser du förödelsen omkring mig; allt faller! Akta dig, ty nu är du den enda som stöder mig; fråga icke, ty du får aldrig svar och det kan du icke bära!

(*Ett bud in.*)

BUDET (*med två bref*).

Från Konungen och Biskop Hans Brask!

OLOF.

Gif hit! (*Läser, derpå:*) Riksdagen är slut! Katolikerna slagna! Jag har segrat! Segrat! Hör du det, Christina! Slå upp fönsterna på vida gaflar att hela staden hör det, hela riket, hela verlden! Jag har segrat! Den heliga Jungfrun beskydde mitt förstånd!

CHRISTINA.

Jag lyckönskar dig, och är glad att det är öfver, så att du får hvila dig! Det är ju slut nu?

OLOF.

Slut? Kan det finnas ett slut på denna början? — O, jag skulle vilja börja om igen! Det var icke segern jag ville; det var striden!

CHRISTINA.

Hvad skrifver Biskopen?

OLOF (*läser*).

»Du har segrat», skrifver han. »Stanna här och var nöjd med hvad du fått uträtta! Jag var född att bli slagen, du att segra; men efter dig kommer

ett slägte, som skall nederslå ditt verk, och hvad du höll för sanning skall då bli lögn och lika många martyrer skola låta korsfästa sig för den nya sanningen, men alltid skall en Pilatus stå bredvid och fråga sin eviga, obesvarade fråga: Hvad är sanning?»

CHRISTINA.

Hvad menar han med detta?

OLOF.

Det var en tanke som dödar!

CHRISTINA.

Säg något som är oss till glädje!

OLOF.

Nu är du min hustru inför Gud och lagen!

CHRISTINA.

Inför Gud, det var jag förut; är då lagen för mer!

OLOF (*betraktar henne med häpnad*).

CHRISTINA.

Jag fattar icke dessa stora tankar som Biskopen skrifver dig till, men när du är glad, vill jag glädjas åt din glädje; men när du har en sorg, får jag icke sörja med dig! Farväl på en stund; jag skall lemna dig ensam med dina tankar, som du så älskar!

OLOF.

Gå icke från mig! Hvart går du?

CHRISTINA.

Jag går till mina pligter! Det är snart middag!

(*Går.*)

Scen V.

OLOF.

Ensam, ensam i sorg som i glädje! Men jag har ju min seger till sällskap; min seger! Hvar är du? Jag ser dig icke; hör mig i alla Helgons namn, kom hit! Du, som var så stor, så stor och herrlig när du ännu icke

fans till, nu fins du icke när du är till! Hvad är du då? Intet! Om du åtminstone vore en träbild med en basun för munnen och en krans i handen! Men om du icke är något, då är dock jag något; jag är en stor man! Stor! Jag är icke en tum större än jag var nyss; men mitt bröst är vidare, jag andas lättare! Men det är nog icke så, det tyckes endast så, ty rocken tränger mig icke; jag kanske icke är större än nyss! O, min Gud, huru jag känner mig liten.

Scen VI.

OLOF, *en äldre* ADELSMAN.

ADELSMANNEN.

Sekretarius Olaus Petri, jag lyckönskar er och bringar er vår Konungs och Herres nåd och helsning!

OLOF.

Jag tackar er! I har underrättelser från Riksdagen!

ADELSM.

I har vunnit ert mål; I är nu en stor och märklig man!

OLOF.

Jag har i min mån bidragit till Svenska kyrkans befrielse från Påfvens regimente — det var mitt mål!

ADELSM.

Det kan också säga sig!

OLOF.

Vill I vara god delgifva mig hufvudpunkterna?

ADELSM.

Gerna, det är mitt ärende! (*Läser.*) »Primo: Gemensam förbindelse att motstå och straffa allt uppror — —»

OLOF.

Vidare, om I tillåter!

ADELSM.

»Secundo: Rätt för Konungen att till sig annamma biskoparnes slot och fästen — — —»

OLOF.

Tertio!

ADELSM.

»Tertio» — det är sjelfva kärnpunkten! »Rätt för adeln att återfå hvad af dess arf och eget sedan Konung» salig i lifstiden »Karl Knutssons räfst anno 1454 var kommet under kyrkor och kloster — — —»

OLOF.

Qvarto!

ADELSM.

— — — »såvida arfvingen med tolf mans ed kan styrka sin bördsrätt vid tinget.» Det kan han naturligtvis inte!

(*Lägger ihop papperen.*)

OLOF.

Är det slut?

ADELSM.

Ja, är det icke vackert detta, om man undantar den der eden!

OLOF.

Intet vidare? Om kyrkan?

ADELSM.

Jo, se'n komma några obetydliga tillägg, såsom om rätt för predikare att förkunna Guds ord; men det är ju gammalt! — Jo, här står om räntornas upprättande —

OLOF.

Det känner jag!

ADELSM.

Hvad menar I?

OLOF.

Läs den punkten som handlar om romerska lärans afskaffande!

ADELSM. (*ler*).

En sådan punkt har det aldrig varit tal om! Hör nu, min unge vän, förlåt jag begagnar ordet, man afskaffar ingens tro med riksdagsbeslut!

OLOF.

Allt det gamla står således qvar!

ADELSM.

Tills vidare! Konungen är ingen tyrann! Folket vill intet nytt ännu och derför tvingas det icke!

OLOF.

Och den nya läran han lät mig predika!

ADELSM.

Predika! Dess förr mognar det för era efterkommande, som skola genomföra det nya!

OLOF.

Är det nu slut?

ADELSM.

Icke ännu! Det bästa återstår: Herr kyrkoherde i Stadskyrkan, jag lyckönskar er och har den glorian öfverlemna er fullmagt! Det är vackert att ha vunnit sitt mål i så unga år. Med 800 daler utom offer och sportler bör I känna er ganska tillfredsställd. Men I är ung, alltså ärelysten; stanna derför icke på halfva vägen och slå er i ro; det finnes många biskopsstift lediga! Farväl! Tänk på dessa ord af en gammal man som känner verlden!

(*Går.*)

Scen VII.

OLOF (*ensam*).

Detta var målet! En fullmagt! En kunglig fullmagt!

(*Kastar papperet på golfvet.*)

Scen VIII.

CHRISTINA *in,* OLOF.

CHRISTINA.

Olof! Hvad har händt? (*Tar upp fullmagten och läser.*) Hvad ser jag? Du är kyrkoherde! Olof, nu vill jag vara glad, ty nu förstår jag dig!

OLOF.

Nu förstår du!

CHRISTINA (*vill smeka honom*).

Ja, min vän!

OLOF (*skjuter henne från sig. Hon går ut*).

Ve mig, som tjenade Belial i stället för Jehovah! Jag var din hund, som skulle ta upp, och nu sparkar du mig bort! Nåväl, så skall jag göra hvad du icke ville: jag skall icke låta af att predika den nya läran förr än folket har stenat sina falska profeter! Nu börjar reformationen och det är jag som gör den!

Scen IX.

GERDT, OLOF.

GERDT (*som stått vid dörren*).

Så skall man tala, Olof!

OLOF.

Nu förstår jag dig!

GERDT.

Tvekar du ännu att ingå i gillet?

OLOF.

Hvad vill gillet?

GERDT.

Reformationen!

OLOF.

Den stora frigörelsen, det nya riket, alla martyrers reformation?

GERDT.

Ja den!

OLOF.

Jag tillhör er!

GERDT.

Ingen återgång sedan eden är gifven!

OLOF.

Behöfver vår sak sådant?

GERDT.

Kan hända!

(*Musik och trummor utanför*).

OLOF.

Hvarför jublar folket?

GERDT.

Derför att kungen bjuder på öl och dans utanför Norreport i anseende till reformationens genomförande!

OLOF.

Och de veta icke att han gifvit dem svärd i stället för ris!

GERDT.

Veta? — Om de visste!

OLOF.

Arma barn; de dansa efter hans pipor och gå till döden efter hans trummor! Skola då alla dö, att en må lefva?

GERDT.

En skall dö, att alla må lefva — står det ju!

OLOF (*häpen*).

Gerdt!

GERDT.

Nu gå vi att börja vårt arbete; jag kom för att hemta dig, ty just nu är sittning i gillet.

OLOF.

Och jag trodde att det var slut!

CHRISTINA (*inifrån*).

Olof, gå icke nu!

GERDT (*i dörren*).

Kommer du?

OLOF.

Jag kommer! — I Herrans namn, som tillförene och alltid!

(*Går med Gerdt.*)

AKT IV.

Ett rum hos Fru Margareta.

I fonden en sängalkov med förhängen, der Modren föreställes ligga sjuk. Der invid ett bord med flaskor, timglas, lampa, krucifix o. s. v. Nere på scenen ett bord.

Scen I.

LARS *och* CHRISTINA.

LARS (*vänder på timglaset*).
CHRISTINA (*lyssnar vid sängen*).

LARS. Moder, o moder, skall så du gå bort,
Utan ett ord till tröst och försoning?

CHRISTINA. Grymma död, o haf då förskoning
Ännu en stund!

LARS. Ack allt för kort
Är glädjen i lifvet, hvi kan då ej smärtan
Få sörja i ro i de qvaldes hjertan?

CHRISTINA. Tror du han kommer?

LARS. Jag önskar det ej;
Han glömmer sig lätt, min eldige broder,
Och möter han munken här hos sin moder,
Blir han utom sig och säger nej,

Om ock det vore till en sista bön
Från hans döende mor!

CHRISTINA. Det blef då din lön,
Du arma moder, för allt hvad du lidit
För denne din son, ovärdige son!
O jag hatar honom! Ja, det har svidit
Här också!

LARS. Christina, är du ifrån
Dina sinnen? — Förlåt mig! — Re'n midnatt är öfver;
Gå in till ditt barn; du väl behöfver
Dig hvila, min vän!

CHRISTINA. Ja, jag skall sofva
En stund! Men du måste lofva,
Att, om han kommer, ej säga ett ord
Derom!

LARS. Christina! hvad skall jag tänka?

CHRISTINA. Om min svaghet af honom blef spord,
Skulle han ej mer sin aktning mig skänka.

LARS. Hans aktning?

CHRISTINA. Det är numera det enda
Som jag begär, se'n hans kärlek jag mist!

LARS. Han har då ej heller din!

CHRISTINA. Kanhända!
Jag skänkte den bort åt en annan till sist,
När han den försmådde!

LARS. En annan! Min Gud!

CHRISTINA. Åt mitt barn! — Men tyst, jag hörde ett ljud
Derinneifrån! — God natt!

(*Lyfter på sängomhöljet.*)

God natt!

(*Går.*)

LARS. Ack, den synden jag bär så gladt,

Om det är synd, att jag gör din vilja,
Moder, förr'n döden oss evigt skall skilja.

(*Han går ut genom fonddörren och släpper in* Mårten *och* Göran (*f. d. Novicius, numera Dominikan*).

Scen II.

MÅRTEN *och* GÖRAN.

MÅRTEN (*fram till alkoven*).

Hon sofver! Ställ ifrån dig skrinen.

GÖRAN (*ställer tvenne skrin på golfvet; öppnar det ena och framtager vigvattensfunt, rökelsekar, ljus och palmer etc.*).

Är det afgörande?

MÅRTEN.

Doktor Urban tror att det är slut!

GÖRAN.

Så!

MÅRTEN.

Du kan börja med ett Aufer immensam!

GÖRAN.

Käre broder, jag är så hes; kan jag icke få läsa i stället!

MÅRTEN.

Vi ha uppgjort om sång, men efter som hon sofver och testamentet är öfverlemnadt, kan det vara likgiltigt! Medan du rustar, tar jag mig litet mat.

(*Dukar upp ur ett knyte på bordsändan.*)

GÖRAN (*ordnar med skrinet*).

Det är kallt i natt!

MÅRTEN.

Har du stängt dörrarne?

GÖRAN.

Skall det behöfvas?

MÅRTEN.

Jag arbetar alltid för stängda dörrar!

GÖRAN (*stänger*).

MÅRTEN.

Du har ju S:ta Claras reliquiæ med? Damma af de bästa och lägg upp dem i locket!

GÖRAN (*öppnar det andra skrinet och framtager några ben*).

Vackert arbete!

MÅRTEN.

Men dyrt! De äro gjorda hos en jude i Toledo!... Läs, jag tyckte hon rörde på sig!

GÖRAN (*läser med en sjungande ton under det han blåser eld i rökelsekaret*).

Aufer immensam Deus aufer iram | Et cruentatum cohibe flagellum | Nec scelus nostrum proferes ad æquam | Pendere lancem.

MÅRTEN.

Hon har somnat igen!

GÖRAN.

Tyst! Det knäppte i dörrlåset; det kommer någon som har varsel.

MÅRTEN.

Tror du på sådant, du?

GÖRAN.

Nej, för all del!

MÅRTEN.

Du är mörkrädd, Göran! Det är alla otrogne!

GÖRAN.

Säg mig, Mårten, det är allt underliga tider vi lefva i.

MÅRTEN (*som slutat äta; sömnigt*).

Alla tider ha varit underliga på ett eller annat sätt!

GÖRAN.

Till exempel de lutherske! De ha ju uppenbart orätt i allt och ändå bevisa de sina läror med symbola och canonica. Hur kommer det sig?

MÅRTEN (*gäspar*).

Det är fel i öfversättningen!

GÖRAN.

Somna inte, Mårten! Det är så ledsamt att höra någon sofva! Säg någonting!

MÅRTEN (*lägger hufvudet på bordet*).

Har du läst Fredrik IIs jagtbok.... Det är ett ställe... på falkjagten... som är mycket... berömdt...

(*Somnar.*)

GÖRAN.

Heliga Guds moder, att han inte kan hålla sig vaken! — Nu knäppte det igen! (*Springer upp och lyss.*) Det var ett barn som skrek! Jesus Maria! Jesus Maria!

(*Korsar sig förtviflad.*)

(*Lampan slocknar. Scenen ligger i svag belysning af det genom fönstret infallande dagsljuset, som nu så småningom ökas tills senare solljuset helt och hållet upplyser rummet.*)

Scen III.

OLOF *in genom fonden.* DE FÖRRE.

OLOF.

Hvad är detta? Mårten!

MÅRTEN (*vaknar.*)

Mäster, gör, i den heliga Jungfruns namn, intet buller! Er mor ligger i själatåget!

OLOF.

Gån ut härifrån!

MÅRTEN.

Hon har önskat sin biktfar och de heliga förrättningarna! I är en sträng man, men I är dock en menniska!

OLOF.

Här är min plats och icke er! Är det I som skolen föra henne till himmelen med dessa marknadssaker! Hon har endast en räkning ouppgjord, endast en att bikta sig för! Gån härifrån!

MÅRTEN.

Tänk då på hvad I gör, Mäster Olof! I har alltid hållit mig för en dålig menniska; det kan väl så vara, men jag har aldrig gjort någon något ondt och vill det icke heller nu! Son, tala vid er mor; I han båda så mycket att förlåta hvarandra!

OLOF.

Och detta säger du mig!

MÅRTEN.

Mycket mera skulle jag kunna säga er, ty jag har lefvat längre än I! Men I får väl se! — Tala vid henne, Mäster, tala vid henne!

(*Mårten och Göran gå.*)

OLOF.

Jag tror, vid Gud, att man narrar mig tro att jag gör orätt!

Scen IV.

OLOF (*ensam vid modrens bädd*).

OLOF. Sof, o sof; icke skall jag
Störa dina drömmar! Tag, o tag,
Heliga sömn, frid på dina vingar,
Du som allt lisar och plågan betvingar!

(*Han går till fönstret, drar undan förhänget; man ser ett parti af Stockholm med Mälaren i morgonbelysning. Han öppnar fönstret.*)

Välsignade morgon, är redan du vaken,
Så kom då hitin och tag mitt Guds frid!
Se rökarne stiga re'n öfver taken,
Likt offer, tända till dagens id

Af mödans barn på den svarta härden!
Sjung högre du lärka öfver ångande gärden,
Att mor må drömma så vackra drömmar
Om ungdomstid och om midsommartid.
Blås upp, du vestan, och låt dina strömmar
Mig föra hit ifrån Mälaren öfver
Den ljumma doften af vallmo och klöfver,
Att sjukdomens andar en stund du söfver,
Och du, östan från skärens yttersta band,
Tag helsans salt ifrån saltsjöns vatten
Och lägg på henne din helande hand,
Att febern flyr med den flyende natten!

(Det ringer från tre kyrktorn på olika afstånd.)

Nu ringer Angelus! Min första bön
Till dig, o morgon, jag sakta beder:
Ack, låt mig få lägga min styrka neder
För dig! Men se'n, när strålande skön
Ur dimmornas dunkel solen stiger,
Då, morgon, du om min gerning tiger,
Som skydde ditt ljus, gryende dag!
O, det är ljuft att få vara svag!

(Han tager vigvattensfunten och bestänker modrens bädd.)

Hur skulle väl jag, o moder, kunna
Dig vigda vattnet och orden ej unna,
Då sjelfva himlen bestänker vår jord
Med sin dagg och dertill som instiktelseord
I solgången vind och vågor de messa:
Deo gloria, och på bergets hjessa
Furornas grenljus af solen tändas,
Att skogens foglar vid skenet bländas — — —
Hvi skulle då ej jag?...

(Han böjer sig ned öfver modrens bädd.)

Hon sett mig, hennes mun
Så vänligt ler, som om aldrig den bannat
En ohörsam son, om ock blott för en stund!
Men hvad! Hon andas ej; hennes pulsar stannat.
Hon är kall! Hon är död... Och jag henne dödat!
O svara, om ännu din själ fins qvar
Här inne, om jag din förlåtelse har!
Santa Clara, hvad båtar att du mödat
Och sargat din själ med suckan och gråt,
Då nu dina under ej längre räcka!
En stund, blott så lång, du måste henne väcka
Som en son behöfver för att säga: förlåt!

(*Han tager upp vaxljusen, tänder dem och ställer dem på nattbordet i stakar som munkarne qvarlemnat.*)

Ack, kära moder, du skall få dina ljus
Och palmen och hostian, fast ej hon blöder.
Är detta ljus för en mor, I snåle bröder,
Att lysa på väg till hennes faders hus!

(*Den uppgående solen kastar ett rödaktigt sken in i rummet. Olof på knä mot det infallande solljuset.*)

Herre, du tänder då sjelf ditt bloss!
Hell dig, morgonsol, du blygs ej att oss
Besöka här nere ifrån det höga!
Jag vill dig se i ditt brinnande öga
Tills, bländad, i mörker jag vandrar fram,
Evigt natthöljd, tills min eviga fråga,
Hvad är sanning? ej mer skall plåga
Tviflarens själ, som vid korsets stam
Lägger sitt högmod och döljer sin skam!

(*Lars in; Olof springer upp, brydd.*)

Scen V.

LARS, OLOF.

LARS.

Du är här?

OLOF.

Och du! Vår mor är död!

LARS.

Död! Och du sade mig icke till! (*Faller på knä vid bädden och gör en tyst bön.*) Nu äro vi ensamme i verlden!

OLOF.

Det har jag alltid varit!

LARS.

Fick hon sin sista vilja?

OLOF.

Du släppte in munkarne?

LARS.

Du dref ut dem!

OLOF.

Det hade tillhört dig!

LARS.

Hvem har tändt ljusen?

OLOF (*tiger*).

LARS.

Tack, broder!

OLOF.

Du begabbar min svaghet!

LARS.

Jag prisar den!

OLOF.

Jag förbannar den; jag har icke sofvit på tre nätter, jag vet icke hvad jag gör!

LARS.

Olof, du krossar själar och trampar hjertan utan att lida, och om du lider, hånar du din svaghet!

OLOF (*släcker ljusen*).

Du tror det!

LARS.

Huru dog hon? Talade du vid henne? Förlät hon dig?

OLOF.

Fråga mig icke, jag mins ingenting! Jag är nöjd att hon dog, eljes hade hon fått mig till att tillbedja helgonben, ty jag måtte ha älskat henne ändå! (*Sätter sig vid det öppna fönstret.*) Vår mor fins icke mer! jag vill glömma henne!

LARS.

Så länge blodets röst kan tala — —

OLOF.

Blodet känner jag blott i dess urspung — hjertat!

LARS.

Du har feber!

OLOF.

Ja!

LARS.

Hvarför kom du icke förr?

OLOF.

Jag talade i gillet! — Du känner icke Ursula! — Gerdt är en stor man, men jag hatar honom, ty jag blir så liten i hans sällskap! — Turificati kallades de som tände rökelse åt hedningarne! — Se efter ljusen, Lars! Det ligger flera i skrinet!

(*Han somnar med hufvudet på fönsterposten. Lars betraktar honom med ömhet.*)

LARS.

Stackars broder!

(*Det knackar på fonddörren. Lars öppnar; Mårten och Göran blifva synliga; Lars går ut och stänger efter sig. Scenen står ett ögonblick tom.*)

Scen VI.

CHRISTINA *in,* OLOF.

CHRISTINA.

Olof! .... Han sofver! Äfven du, den starke, kunde icke vaka! — Du svala morgonvind, du får ej smeka så hans panna, ty du förer döden blott på dina läppar! (*Lägger sin duk om Olof och stänger fönstret. Rasslet af en tung kärra höres på gatan.*)

OLOF (*vaknar*).

Klockan är redan fem och jag skall i morgonbön!

CHRISTINA.

Hon är blott fyra, Olof!

OLOF.

Var det icke bagarens kärra jag hörde? (*Ser ut genom fönstret.*) Bödeln ute och åker så tidigt! (*Märker Christina.*) Christina! (*Tar henne i famn.*) Du är här och jag visste det icke. Du har vakat öfver min mor! Hon är död nu!

CHRISTINA.

Död! ... Jag beklagar din förlust!

OLOF.

Jag har ju dig, eller är du också borta?

CHRISTINA.

Har du så snart glömt en så stor kärlek som hennes?

OLOF.

Du har rätt; hon älskade mig så högt att hon endast kunde banna! Låt aldrig din kärlek blifva så stor!

CHRISTINA.

Du talar så jag fruktar dig! Du gör dig liten för att jag skall nå dig, och just då tycker jag du säger: se huru stor jag är! Nyss när du satt der och lutade ditt hufvud så öfvergifvet — då tänkte jag ... (*Hon afbryter sig och lyssnar åt dörren till venster*).

OLOF.

Hvad tänkte du?

CHRISTINA.

Tyst! — Jag hörde vilse!... Då var du blott min make...

OLOF.

O, låt mig alltid vara så! Glöm hvad som varit och jag skall lägga alla mina drömmar om att göra verlden om på nytt för dina fötter.

CHRISTINA (*lyss*).

Han gråter! (*Sliter sig lös ur Olofs famn.*) Ja, låt det alltid vara så! Nu gå vi härifrån!

OLOF.

Ja härifrån, hem till oss!

CHRISTINA.

Gå i förväg du, Olof; vi komma efter!

OLOF.

Vi?

CHRISTINA.

Du vet icke att mitt barn är der inne! — Låt Elsa göra eld i stora spiseln! Du skall se hans rosenkinder — icke får han vara här i dödens närhet! — Har du icke gått?

OLOF.

Du ber mig gå, Christina!

CHRISTINA.

Min pligt, Olof!

(*Går till venster.*)

Scen VII.

OLOF, *sedan* GERDT.

OLOF.

Mina vapen såra mig! — Jag öfvergaf dem då de behöfde mig och nu öfverge de mig!

GERDT *in*.

OLOF.

Hvad vill du mig?

GERDT.

Jag vill bikta!

OLOF.

Min mor är död; jag har offrat henne — hvad begär du mer?

GERDT.

Jag har gifvit mitt enda barn och jag vill ändå ge mer!

OLOF.

Ditt barn?

GERDT.

Eljes hade jag icke fått dig!

OLOF.

Nu förstår jag dig! Är ditt tusenåriga rike här snart, ty jag har intet mer att ge; jag har ju gifvit bort hvad som ej var mitt och det är orättfärdigt!

GERDT.

Snart! Vill du taga min bikt?

OLOF.

Tala!

GERDT.

Glöm ej att det är en bikt, att du ej är Olaus Petri och att du svurit evig tystnad!

OLOF.

Jag vet!

GERDT.

I den Eviges namn!

OLOF.

Amen!

GERDT.

I morgon skall konungen dö!

OLOF.

Säg om!

GERDT.

I morgon skall konungen dö i Storkyrkan! Så har gillet beslutat!

OLOF.

Det var dit du ville leda mig?

GERDT.

Icke jag, men Anden som nu går genom verlden!

OLOF.

Tala!

(*Sätter sig.*)

GERDT.

Det är fyra och sextio år sedan jag föddes; stora och märkliga ting timade i min ungdom; man upptäckte den andra hälften af verlden; man fångade kraften och andarne började vakna!

En röst talade mot kyrkoporten i Wittenberg och nittiofemtusendubbelt gick ekot kring verlden! Det var sjunde basunstöten, som förkunnade att det tusenåriga riket var kommet! Ja, det har kommit och de millioner bönerna »tillkomme ditt rike» hafva nått tronen! Man har byggt upp det i Westfalen, bönderne hafva gifvit sina lif för det i Böhmen; Ziska såg det med sina blinda ögon, Huss profeterade det i lågorna och Luther bekräftade det i Worms!

Men nu har verldsfurstens son förrådt det och vill stänga porten, derför skall han visserligen dö!

OLOF.

Jag tror, vid Gud, att denna tid är från förståndet! Jorden får icke stå stilla sedan den der stjernsiaren sett att hon går omkring solen! Och vi, som trodde att det var tvertom! Hvad skall man tro? Den ene säger: här är Guds rike, den andre säger: der är det! Alla säga att de följa andens röst i sina hjertan, och den ena anden säger svart och den andra hvitt! Hur många andar fins det då?

Nåväl, jag skall hvila mig vid vägkanten och låta verlden gå några fjät! Skall hon ramla, så ramlar hon min vilja förutan!

Rulla din bana, gamla jord — jag tvår mina händer och ser på!

GERDT.

Hvad ämnar du göra?

OLOF.

Ingenting! Men från denna stund skiljas våra vägar! Dina händer äro blodiga; jag afskyr dig — men — Gud får styra! Farväl!

(Han går, men mötes i dörren af rättstjenare och vakt.)

Scen VIII.

OLOF, GERDT, RÄTTSTJENARE *och* VAKT.

RÄTTSTJENAREN.

Gerdt Boktryckare! Tillhör Sankta Ursulas gille, hvilket sammansatt sig mot Vår Herres och Konungs lif; skyldig eller icke skyldig?

GERDT.

Skyldig!

RÄTTSTJENAREN.

Magister Olaus Petri har afvetat och förtegat sammangaddningen; skyldig eller icke skyldig?

OLOF.

Skyldig!

RÄTTSTJENAREN.

Vakt!

(Olof och Gerdt gripas.)

OLOF.

Det var då icke hans lif du ville, Herre, utan mitt!

GERDT.

Ännu har riket icke kommit, men det kommer!

OLOF.

Tyst, när Gud talar! *(I dörren.)* Mitt barn! — Christina!

AKT V.

I Stockholms Stadskyrka (Storkyrkan).

En del af kyrkan i närheten af stora ingången. Till venster dörr till sakristian; bänkar vid väggarna. En kyrkopall fristående på golfvet till höger.

Scen I.

MÅRTEN (*tiggarklädd, sitter på en bänk till höger*). GÖRAN (*[f. d. Novicius] kommer in från höger. Han är klädd i trasor och ser aftärd ut*).

GÖRAN.

Du är redan här?

MÅRTEN.

Jag kom aldrig för sent utom när jag föddes; det skulle ha varit femtio år förut.

GÖRAN.

Det var länge sedan vi träffades; hur gå dina göromål? Du är illa klädd!

MÅRTEN.

Hur är det med dig? Du är ju som ett såll?

GÖRAN (*betraktar sig*).

Jag är verkligen dålig!

MÅRTEN.

Mycket dålig! Men så är det icke goda tider för oss andlige, sedan klostren afskaffades. Tacka vet en förr, då man tog fem öre för en själamessa

och fick fyra alnar lärft vid årsmot; jag mins som en vacker dröm när Strengnäs kloster hade fjorton skeppund humle om året och man drack Rochelle om Fredagarne! Det är en dålig religion den här nya! — Men hvad har du för arbete för dig?

GÖRAN.

Jag tigger! — Hvad gör du?

MÅRTEN.

Jag stjäl.

GÖRAN.

Du har icke öfvergifvit det andliga ståndet?

MÅRTEN.

Icke i så måtto!

GÖRAN.

Jag menade icke så; är du munk ännu?

MÅRTEN.

Ibland; det är så sköna vida ärmar och djupa fickor på de svarta rockarne. Mitt tycke för kyrkan sitter qvar ännu: här är alltid svalare om sommaren och varmare om vintern och jag älskar att se folk omkring mig — mycket folk!

GÖRAN.

Du har blifvit dålig, Mårten!

MÅRTEN.

Det blir man, när man blir gammal. Jag var alltid för glad, det var min olycka; du var alltid för ledsen, det var din! — Säg mig en sak, Göran: tycker du att du är bättre än jag?

GÖRAN.

Ja, litet! — Jag stjäl inte!

MÅRTEN.

Det är sant!... Men jag är helare än du!

Scen II.

DE FÖRRE, DEKANTEN (*[f. d. Kyrkvaktaren] från sakristian; läser i ett plakat*).

MÅRTEN.

En gammal bekant! God dag, kyrkvaktare!

DEKANTEN.

Har kyrkvaktaren släppt in grändfolk, tror jag! — Ut!

MÅRTEN.

Vet inte I hvad I gör!

DEKANTEN.

Jag är dekanten i Stockholms Stadskyrka och icke kyrkvaktare!

MÅRTEN.

Men I har varit kyrkvaktare. När solen går upp, så går månen ner; I har en ny tjenst, dekant; I får väl lof att ha en ny tro nu också!

DEKANTEN (*pekar på pallen*).

Veten I hvem denna är för?

MÅRTEN.

Skampallen? — Nej!

DEKANTEN.

Magister Olof Petri, förr kyrkoherde, skall stå kyrkoplikt innan han går till döden!

GÖRAN.

Hvad säger I? Han!

MÅRTEN.

Är det sant?

DEKANTEN.

Det står skrifvet här! Jo, jo. Så går det när man vill färdas som en turk och en hedning och mästra öfverhet och lärare!

MÅRTEN.

Men han var ju en ärans man, en förträfflig predikare och den bästa fiende.

DEKANTEN.

Ja, det hjelper inte, om man icke vet att lämpa sig! Inte kommer man någon hvart om man rusar med hufvet i väggen och trotsar lagar och förordningar, så att man glömmer både Gud och menniskor! Och den der galne boktryckaren se'n; han var då rigtigt galen och derför sitter han också välbehållen på dårhuset!

(*Läser i papperen.*)

MÅRTEN.

Hör du, Göran!

GÖRAN.

Mårten!

MÅRTEN.

Vet du att nu går jag!

GÖRAN.

Hvart skall du gå?

MÅRTEN.

Jag vet inte; men jag är inte glad mera!

GÖRAN.

Der kommer magisterns hustru och broder!... Skola vi gå i sjön!

MÅRTEN.

Vi måste tänka på den saken!

(*De gå.*)

Scen III.

DEKANTEN *går in i sakristian då* LARS *och* CHRISTINA *inträda.*

LARS.

Gråt, mitt barn!

CHRISTINA.

Jag har inga tårar qvar! — — — Hvad säger konungen?

LARS.

Olof får nåd, om han ber om nåd!

CHRISTINA.

Det gör han aldrig!

LARS.

Har du sökt öfvertala honom?

CHRISTINA.

Nej! Derför att jag vet han endast gör det rätta! Jag tror ännu på honom.

LARS.

Skall du också tro på honom, om han ber om nåd?

CHRISTINA.

Ja!

LARS.

Du älskar honom ännu?

CHRISTINA.

Ja!

LARS.

Kärleken är dock något?

CHRISTINA.

Ja, frände, den måste vara något!

LARS.

Du stannar ju icke här medan konfirmanderna tåga förbi pallen?

CHRISTINA.

Jag går hem! Men detta håller jag för att vara grymt, att hans egna läsbarn skola se honom så!

LARS.

Kungen är hård ibland; men han har lidit mycket!

CHRISTINA.

Blir man hård då?

LARS.

Man kan bli! — De komma! Vill du icke se honom först?

CHRISTINA.

Nej, hans styrka skulle kunna svika honom och ingen får säga honom att han föll för tårar. Tycker du att jag är hård?

LARS.

Du är stark!

CHRISTINA.

Jag älskar honom och derför hoppas jag! O, jag likasom vet att allt endast skall bli som en elak dröm när det är förbi.

LARS.

Om han hörde dig nu!

CHRISTINA.

Farväl! (*Hon faller Lars om halsen.*) Gud hjelpe oss alla!

(*Går.*)

Scen IV.

(*Lars går in i sakristian.*)

OLOF (*införes af vakt; knäböjer på pallen*).

KONFIRMANDERNA (*hvitklädda och med blommor i händerna tåga förbi* OLOF, *som förblir med nedböjdt hufvud. Folket grupperar sig på sidorna. Scholaris* WILHELM *är med bland konfirmanderna. När han passerar Olof, stiger han ur ledet och lägger sina blommor framför pallen. [Scholaris]* NILS *[som nu är page hos kungen] står i närheten bland folket; springer fram och skjuter undan blommorna med sitt svärd. Orgelmusik och sång*).

WILHELM.

Nils! Det är du!

NILS (*till vakten*).

För bort honom, vakt!

WILHELM. Ja, fören mig långt, långt härifrån,
Att ej jag kan se, huru nesligt i slån
Sanning och dygd med edra råa händer.
Fören mig bort och stängen mig in
Der aldrig en stråle solen sänder.
Mins du, mins du, broder min,
Att jag sutit så förr i tio dagar

I Strengnäs kloster, när för kapitulares
Du svor dig fri! O, jag beklagar
Dig, Nils, som redan blifvit så klok
Att du tagit in uti magtens salar.
Jag kan icke tiga, när våldet talar,
Och derför man kallar mig en stackars tok!

NILS. Jag känner honom ej! För bort honom, vakt!

WILHELM. Hvi lyden I ej? Har skriften ej sagt:
Han bär ej förgäfves vid sidan sitt svärd,
Ty den har fått rätten som har fått magt!
Ack, tagen mig bort, jag är icke värd
Att stånda här fri, när hjelten der på pallen
Ligger i stoftet liksom en fallen!
Här är jag, gören er pligt ej tung,
Jag intet har att sakna, fast jag är ung;
Jag har ingen mor, som väntar mig hem,
Att få kyssa min panna; jag eger ej far,
Som slår mig numer som i forna dar;
Jag har icke syster, ej bror! Åt hvem
Skall jag ge mina blommor, om icke åt denne,
Som lärde mig sanning och rätt och dygd!
Med liljor ville jag kransa hans änne,
Som aldrig rodnat af skam och blygd!
Han skrattade aldrig om jag blef vred,
När ondska och vrånghet jag såg triumfera,
Han hånade ej när jag magtlös stred
Mot våld och lögn som verlden regera!

(*Folket hånler och meddelar sig med hvarandra.*)

NILS. I konungens namn, fören bort den dåren,
Som allmän Gudstjenst har vågat störa!

WILHELM. O hvilken tjenst I menen göra
Den gode Guden, när så i såren

Med era rö hans unga profet.
Hell dig, Daniel, förstarnes gissel!
Väck upp dina lejon vid bojornas gnissel,
Och hetsa dem sedan mot dem du vet;
Lyft upp ditt hufvud och krossa de själar
Som smort sig till kungar, men föddes till trälar!

(*Utföres af vakten. Processionen och folket ut. Musik och sång upphör.*)

Scen V.

OLOF, *sedan* LARS *från sakristian.*

LARS (*afskedar vakten*).

Guds frid, broder!

OLOF (*reser sig*).

Är det du som skall bereda mig till döden?

LARS.

Är du beredd?

OLOF.

Det var jag allt ifrån den stund jag tog den sak om händer, för hvilken konungen icke vågade sitt lif.

LARS.

Konungen benådar dig om du ber om nåd!

OLOF.

Konungen behöfver således min nåd!

LARS.

Om så vore? Om riket behöfver honom och han behöfver dig! Om ditt brott behöfver din död för att förgyllas, skulle du icke våga lefva?

OLOF.

Skulle du ha vågat begå ett brott för din sak?

LARS.

Jag har icke haft någon sak!

OLOF.

Du har blott haft dig sjelf!

LARS.

Du var derför också större än jag, men kungen är större än du!

OLOF.

Han som afföll!

LARS.

Han vågade till och med affalla för sin saks skull; det har du icke vågat!

OLOF.

Och jag skulle be om nåd? Erkänna att hela mitt lif var en osanning, att den ande, som dref mig fram att tala, var en oren ande, att min försakelse var skrymteri och mina bästa uppsåt villfarelse!

LARS.

Icke så! Men är du viss att du icke gått längre än anden bjöd?

OLOF.

Anden sade alltid: »gå den väg jag kallar dig!» Och jag gick!

LARS.

Anden sade så äfven åt mig, men jag gick icke din väg!

OLOF.

Om det icke vore Andens röst? Åt dig säger han: »stå stilla!» och åt mig ropar han: »statt upp!» Hvad har han sagt åt kungen och åt Brask?

LARS.

Fråga icke den Evige mer än han vill svara på! Kom ihåg den förste frågaren!

OLOF.

Så fattig på ett ögonblick! Jag som dödade en mor med min tro, jag som krossade hjertan och härjade sinnen, jag som ville bygga ett Guds rike på jorden med min tro! Jag tror nu på intet. Och folket som trodde på min tro! Hvart skola de nu gå?

LARS.

Sakta, Olof!

OLOF.

Säg så åt snöskredet när det bär utför. Nyss var jag profet och martyr, nu är jag kungamördare och affälling. Dessa bojor, nyss så lätta, denna

vanärans drägt min stolthet, denna kyrkopall min predikstol i de troendes kyrka! Allt är förbi!

(*Nedfaller på pallen.*)

Scen VI.

DE FÖRRE, MARSKEN.

MARSKEN. Olaus Petri, skulle så vi möta?
I glömde mitt råd då jag släppte er ut
I verlden; I skulle då också stöta
Mot klippan som gjorde så mångens slut.
Hvad vill I kungen?

OLOF. Han förrådde vår sak...

MARSKEN. I faren vill! Han tänkte lika
Så högt och stort — fast ej är hans smak
På gator och torg sina tankar predika —
Ja, högre än I, denna kyrkans rening;
Men mellan tanke och handling, min vän,
Det ligger ett svalg! Och konungens mening,
Den var: att gifva åt Svenske män
Frihet att döma i andliga ting;
Men gåfvan stötte man med otack tillbaka;
Man vill ej ha frihet! Nej, rundt omkring
Man lyfter vapnen och vill allt försaka,
Blott man sin träldom behålla får;
Men öfver er dom hans gerning står:
Han tänkte stort och handlade vist,
Och derför han bergats när I förlist!
I bedjer om nåd?

OLOF. Nej!

MARSKEN. Betänker
Er då en timme!

OLOF. Om ock I skänker
Mig hundra år, det till intet gagnar:
Ett löfte mig binder, jag ber ej om nåd!
MARSKEN. Ack, löften de äro så lätta som agnar;
Man håller, eller ej, allt efter man har råd!
OLOF. Ett ungdomslöfte, ett heligt som mitt,
Det bryter man ej förr än svart blir hvitt!
Det gafs i Wittenberg, den der stora dagen
Anno sjutton, när i klosterhagen
Bannbullan brändes! Då svuro vi alla
Till Doktor Martin, att icke falla,
Aldrig svika den tro vi svurit
Och icke vika ett fjät från vårt mål!
Än står ju Luther och högt han burit
Sitt hufvud i striden, trots bann och bål!
Och nu skulle jag? Ja, när Luther tar åter
Ett iota ifrån sin ungdomstro,
Då kommer jag ödmjuk och ber och gråter,
Men till dess, I kunnen mig lemna i ro!

(*Marsken hviskar åt Lars; de gå in i sakristian, sedan vakten blifvit inkallad.*)

Scen VII.

OLOF. BRASK (*in i bakgrunden. Stannar framför ett krucifix. Talar med köld och resignation, utan att märka Olof*).

BRASK. Fullbordadt är det! — I femtio år
Orätt jag haft — och orätt jag får!
Underbart dock! Uti mitt öra
Hviskade alltjemt en välkänd röst:
Ditåt går vägen som dig skall föra

Fram mot ditt mål; ej i mitt bröst
Smög sig ett tvifvel om min bana var klar.
Sanning jag trodde mig kämpa för,
Lögn dock var det; för den lögnen jag dör,
Som sanning en gång dock i tiden var!
Hvad är då sanning? Jag får intet svar,
Och ingen får det så länge vi här vandra!
Sof jag i din vingård, har fåfäng jag gått?
Har jag ej dragit så tungt som de andra;
Hvad har jag till lön för min möda fått?
Ett skändadt namn och en fläckad ära!
Hur lätt dock vore ej det att bära,
Om blott man sade en gång vid min graf:
»Han ville det rätta, men den gången
Var det rätta orätt; sitt lif han gaf
I strid för sanning, och i blodad skrud
Föll han för dygd; men han trodde sig, som mången,
Kämpa mot Satan, när han brottades med Gud!»

OLOF.

Biskop Hans!

BRASK.

Hvem kallar mig?

OLOF.

Jag, Mäster Olof!

BRASK (*betraktar honom med medlidande och förakt*).

OLOF.

Stanna, och lär mig hvad sanning är!

BRASK.

Hvad skall du lära af mig, du som redan i ynglingaåren funnit sanningen!

OLOF.

Svara, o svara! Hvart gå vi, hvad äro vi?

BRASK.

Hvaraf skapade oss Gud i begynnelsen?

OLOF.

Af intet!

BRASK.

Ex nihilo nihil fit. — Hvarför frågar du då?

(*Går.*)

Scen VIII.

OLOF, MARSKEN (*från sakristian med ett bref*).

MARSKEN.

Läs detta bref från Doktor Martin Luther till kurfusten Fredrik och hertig Johannes af Sachsen, huru man sig bör förhålla mot »de stormare och galningar som med våld och ofog vilja påföra folk en ny tro, icke vetande att man predikar först och reformerar sedan»...

OLOF (*ser på brefvet*).

MARSKEN.

Läs!

OLOF (*på knä*).

Nåd!

MARSKEN (*läser*).

»Alla sägen I er hafva Anden! Om I menen att Anden drifver er att gripa till verket med våld och taga i med jernhandskar, så säger jag så: det måtte vara en Ond Ande som icke kan visa sin frukt på annat sätt än genom att bryta ner kyrkor och kloster och bränna upp helgonbilder. Slikt kunna ju verldens allra argaste bofvar också göra. För det andra sägen I, att anden dock i sig sjelf är värd lof. Det gäller icke, ty Johannes säger att man först skall pröfva andarne om de äro af Gud, och äro de ej, så äro de af Den Onde. För det tredje häfven I er upp mot er herre och öfverhet och menen att han som är af Gudi kan hafva orätt. Då svarar jag: om två gånger två är fyra, men kejsaren säger det är fem, så är det visserligen fem!»

OLOF (*förkrossad*).

Nåd!

MARSKEN (*ger ett tecken åt vakten, som tar af Olof bojorna*).

Stig upp och börja på nytt er bana,
Skrif mod, som förr, på er fana,
Men mätta också, ty det fins flere än I
Som ha rätt att lefva och ej kränkta bli!
Och mästra aldrig Vår Herres råd,
Ty alla vi fått vår gerning i lifvet,
Men den ej är nöjd med hvad honom blef gifvet,
Han stupar lätt och får be om nåd!
Låt Honom styra som bäst han gitter,
Och drag ej till jorden hvad till himlen hör;
Låt himlen sitta der himlen sitter,
Ty den Guds anlet vill se — han dör!

(*Går.*)

Scen IX.

OLOF, WILHELM (*som under de sista orden stått gömd bakom en pelare, springer fram*).

WILHELM. Så fick jag då ännu en gång er tacka
Och säga farväl förr'n I går härifrån!
Jag slet mig lös; de som er belacka,
De mötas af folkets hotelser och hån.
De redan der ute på torget sig samla
Och knektarnes pikar så hotfullt skramla.
Farväl, Mäster Olof; haf tack för att I låter
Mig ega min tro på er och ert verk;
Om I ser mig vackla, jag ber er, stärk
Mig då med en blick, och ej mer jag gråter.

Men sedan, när bödeln hotfull höjer
Mördande bilan och hopen böjer
Tyst sina hufvud, då skall der höras
Ett rop som går vida kring gator och torg:
»Så dör ett vittne», så att stenarne röras
Och murarne darra i konungens borg!

OLOF. Stackars yngling, skulle jag då blifva
Den förste som skakar din unga tro?

WILHELM. Hvad säger I?

OLOF. Jag vill ej gifva
Mitt lif! Jag älskar hellre i ro
Få lefva och lära och bli förfaren
I lifvets konst och söka svaren
På dessa gåtor! Vill du bli min vän,
Skall mycket jag förtälja och ge dig igen
Hvad nu jag tagit! Jag ser du fryser,
Men ditt öga blixtar och din panna lyser!
Spring icke från mig, du unge hjelte;
Knäpp om dig tröjan och spänn ditt bälte,
Då du skall ut på din vådliga färd!
Det blåser kallt medan våren bryter,
Då är godt att ha varmt i sin egen härd;
Men se efter elden, när stormen ryter,
Ty eljes du blir din tjenares slaf,
Och i egen aska du får din graf.

WILHELM. Affälling!

(*Störtar ut.*)

OLOF. Det var ett ord! — — Fast luften skalf,
I pelare stånden; I darren ej, hvalf!
Och lugn jag står på den ensliga strand,
Dit vågen mig vräkte, ty jag är dock i land!
Och nu jag vinkar mitt lycka på färden

Åt djerfve seglarn, som ej vill lyss
Till honom som förliste der ute nyss!
Styr högt mot vinden, rätt ut på fjärden,
Dit bort mot målet, dit du vill så gerna:
Du faller dock af som vi gjorde alla,
Om ock ditt märke du tar på en stjerna,
Ty himlens stjernor ju också falla!

Efterspel.

(Fragment.)

PERSONER I EFTERSPELET:

MÄSTER OLOF.

ERIC, REGINALD, } haus minderåriga söner.

TVÅ BORGARE.

TEATERANFÖRAREN.

TVÅ RÖSTER.

FOLK.

Flera år senare.

En vårafton utanför Stockholms norra Stadsport. Folk är samladt till dans och lek. En brädteater är uppslagen mellan ölstånden.

MÄSTER OLOF *sitter ensam på en bänk utmed stadsmuren;* ERIC *och* REGINALD *leka på gräsmattan.*

Scen I.

FÖRSTA *och* ANDRA BORGAREN *samtala.*

FÖRSTA BORGAREN. Hvad säger I, Mäster, om det upptåget
Att leka comedia med sjelfva Guds ord?
Illa slöt det, om Clerus såg 'et
Och om slik en gerning blef spord.

ANDRA BORGAREN. Åh, bevar oss, det är Clereciet,
Som funnit på detta gyckleriet!
Ser I, åt muren; hvem tror I der sitter
Och ler så godt åt det flams och flitter
Och snack och stoj här brukas i qväll!

FÖRSTA BORGAREN. I menar honom, den der feta munken,
Med rykt och hållning som en välfödd pedell,
Honom der med den svarta bunken
På stora hufvet och med näsa som ett spjell.

ANDRA BORGAREN. Tyst! Guds son! Det är Pastor primarius
I stadens kyrka, för detta secretarius
Olaus Petri! I mins ju hans bragd?

FÖRSTA BORGAREN. Åh, helga Maria!

ANDRA BORGAREN. I blifver försagd,
Då så I ser den store profeten
Som ref ner himmel och ref upp jord
En gång på sin tid, som med våld och mord
Åt oss ville kämpa för saligheten!
Der ser I nu huru fet och from
Den Gudsman blef, se'n han fick mat i kräfvan;
Förr kunde han ryta med fruktan och bäfvan,
Men när magen blef full, så blef munnen tom.

FÖRSTA BORGAREN. Jag säger då det; när allt kommer kring
Så fins bara flärd på den jordens ring;
Och höge herrar och store män,
Ej större äro än Sten och Sven,
Ty hur vi bullra och hur vi bramma,
Af jord ha vi kommit, till jord ska vi gå,
Och anten vi voro nu stora eller små,
Så var vi i botten dock lorten samma.

(De gå.)

Scen II.

MÄSTER OLOF *och* SÖNERNA.

OLOF. Kom hit, mina gossar, så vandra vi till sta'n,
Ty mor oss väntar helt säkert med gröten.

ERIC. Ack, låt oss stanna och se charlatan,
Som går på svärdet och sväljer musköten.

OLOF. Det är blott gyckel och flärd och flarn,
Och intet vi lära som ej förr vi visste.

REGINALD. Ack, käre far, vi hellre gå miste

Om mat och hvila, blott vi få se
På mummeriet, man här skall ge!

ERIC. Det är så ledsamt att sitta hemma
Och höra mor, som oss alltid vill skämma...

REGINALD. Och tråkar med lexor allt me'n hon sömmar —
Ack far, man sagt oss, att få se ett spel
Är lika nöjsamt som att drömma drömmar.

OLOF. Är det så nöjsamt?

REGINALD. Det vet du väl,
Hur vackra ting man i drömmen skådat
Som aldrig man uppå jorden sett;
Och derför har jag så ofta bedt,
När första ljusglimt dagen bebådat,
Inunder täcket, att slippa vakna,
Att mina drömmar jag ej månde sakna;
Ty så grön är icke den grönskande äng,
Så blå är icke den blånande himmel,
Som hvad jag får se, på en natt, i min säng;
Ja, gerna skänkte jag alla lekar
Och dockor och svärd och kakor och stekar,
Ja, gerna gåfve jag min högra hand,
Om jag fick stanna i drömmarnes land!

OLOF. Jag tror du blir varm. Välan, låt oss stanna,
Det blir väl ej värre än att mor får oss banna!

Scen III.

En karl slår på trumma; folk samlas omkring teatern; anföraren för teatern träder fram och läser:

ANFÖRAREN.

Med den nådige Kansleren, Durchlauchtig Herr Conrad von Pyhys begifvande och vår allernådigaste Herres och Konungs vetskap kommer här på

S:t Martins afton att uppföras ett skådespel vid namn: De Creatione et Sententia vera Mundi, det är: Ett stort samtal om Verldens skapelse och dess rätta mening, från Tyskan afsatt i året 1542 efter Jesu Christi Börd, eller det fem tusen fyra hundra och nittiofemte efter verldens skapelse.

Teatern är, som synes, delad i tre etager; det öfversta föreställer den synliga himmelen, det andra jorden, det tredje och nedersta underjorden, det der ock nämnes helvetet.

Personæ Dramatis quatuor sunto; de handlande personerna skola vara fyra: scilicet, nemligen, DEN EVIGE (osynlig); GUD eller Den Onda magten och LUCIFER, ordagrant Ljusbringaren eller Den Goda magten, samt MICHAEL eller den ONDA ENGELEN.

RÖST I.

Säg om det der sista!

RÖST II.

Tyst derborta, Gerdt Boktryckare!

(*Trumman röres; förhänget drages upp.*)

Skådespelet.

Akt I.

I himmelen.

Gud och Lucifer på hwar sin tron, omgifne af Englar.

Gud (talar).

Englar.

Ja! Ja!

Gud.

Hafwen I icke tröttnat med Edert ewinnerliga ja?

Englar.

Jo! Jo!

Gud.

Då will jag till Eder förlustelse skapa en ny werld. Sen, der nere mellan Mars och Venus är ännu en plats ledig i mitt solhwarf; der skall hon kretsa; af intet skall hon blifwa till, och till intet skall hon blifwa en gång i tiden; men de som i henne lefwa skola tro sig wara Gudar som wi, och wår glädje skall warda att se huru de äflas och yfwas. Dårskapens werld skall hon ock derföre nämnas. Hwad säger min broder Lucifer, som med mig delar magten öfwer dessa riken söder om Vintergatan?

Lucifer.

Din onda wilja kräfwer lidande och förderf, jag älskar icke din tanke.

Gud.

Hwad säga englarne till min framsättning?

Englar.

Ja! Ja!

Gud.

Varde som jag sagt och we den som upplyser kryppen i dårskapens werld om deras ursprung och mening.

Lucifer.

Jag stämmer dig inför Den Ewiges tron!

Gud.

Honom möter du hwarje myriad af år när han besöker dessa trakter!

Lucifer.

Jag skall lära menniskorna sanningen, att dina råd warda om intet!

Gud.

Jag förbannar dig! Under dårskapernas werld warde din plats att du må se deras pina, som är oss till gamman; och dårarnes namn på dig skall wara den Onde!

Lucifer.

Du har segrat, ty du war starkast och derför kallas du Gud, Du Onde!

(Lucifer störtas).

Akt II.

På Jorden.

Adam och Ewa wid kunskapens träd. Sedan Lucifer i Ormens skepnad.

Ewa.

Detta träd såg jag icke förr.

Adam.

Detta träd få wi icke komma wid.

Ewa.

Hwem sade dig det?

Adam.

Gud!

Lucifer.

Hwilken Gud? Det fins twå Gudar!

Adam.

Hwem talar?

Lucifer.

Ljusbringaren, jag som will edert bästa! Hwarje dag J äten af detta träd skolen J blifwa wetande hwad godt och ondt är och J skolen då se, att lifwet är ett ondt, att J icke ären gudar, att den Onde slagit Er med dårskap, att J lefwen blott till gudarnes förströelse. Äten derför och J ägen befrielsens gåfwa — döden!

Ewa.

Jag will weta och jag will blifwa befriad; ät, Adam.

(De äta.)

Akt III.

J Himmelen.

Gud och Michael.

Michael.

We oss! Nu är wår glädje all!

Gud.

Hwad har då händt?

Michael.

Lucifer har låtit dem weta allt och de äro olyckliga.

Gud.

Låt dem wara olyckliga.

Michael.

Han har ock gifwit dem befrielsens gåfwa att de kunna dö och åter warda till intet!

Gud.

Dö? Wälan, så skola de föröka sig innan de dö! Warde kärleken!

Akt IV.

I Helwetet.

Lucifer (bunden).

Sedan kärleken kommit i werlden är min magt slut; Cain befriade Abel, men förökade sig med systern; jag will befria dem alla; wattnet kan släcka lifwets eld; jag will blåsa med min ande så att wattnet stiger!

Akt V.

I Himmelen.

Gud, Michael.

Michael.

We oss, Herre, nu är wår glädje all!

Gud.

Hwad har då händt?

Michael.

Lucifer har blåst på wattnet, så att det stiger och befriar dem.

Gud.

Jag har räddat ett par af de minst wetande, som aldrig skola komma till sanningen! Deras skepp har redan stadnat på berget mellan de trenne wattnen, och de ha offrat tackoffer.

Michael.

Men Lucifer har gifwit dem en ört som de kalla winstock och hwars safter bota för dårskap; en enda liten dryck och deras ögon se sanningen.

Gud.

I kåwitske! I weten ej att jag gifwit örten galenskapens och sömnens gåfwa tillika, att de icke minnas hwad deras öga sett!

Michael.

Men han har skänkt dem oförgängliga gåfwor såsom: krig, pestilens, hunger, storm och brand, hwarigenom de winna befrielsen!

Gud.

Nåwäl, jag gifwer dem kärleken till lifwet!

Michael.

We oss, Herre, hwad göra de nu der nere i dårarnes werld!

Gud.

De bygga ett torn, de wilja storma himmelen; Lucifer har lärt dem fråga. Nåwäl, jag skall röra deras tungor att de må fråga frågor utan swar, och må min broder wara stum.

Akt VI.

Himmelen.

Gud, Michael.

Michael.

We oss, Herre, Lucifer har sändt sin son, som säger dem sanningen.

Gud.

Hwad lärer han då?

Michael.

Han säger sig wara kommen att frälsa menniskorna och genom sin död borttaga dödens förskräckelse och lära dem dö!

Gud.

Hwad säga menniskorna?

Michael.

Somliga säga att han är Gud, andra säga att han hafwer djefwulen.

Gud.

Hwem mena de med djefwulen?

Michael.

Lucifer!

Gud.

Ljusbringaren! Ännu weta de intet, dårarne!

(Förhänget faller).

(Slut).

Scen IV.

Röst I.

Det är ju ingen försoning; vi vilja ha försoning.

Anföraren.

Jag har ingen försoning, mitt ärade publikum; men om I sägen åt presten der, så måste han enligt Kyrkolagens 8:de kapitel 22:dra paragraf, förutom hvad nu Symbola och Canonica yttra i ämnet, hafva sådant!

Röst II.

I skall ge oss försoning! Hvad är det för ett spel som inte har en försoning!

ANFÖRAREN.

Säg åt författaren; jag har icke gjort stycket!

RÖST I.

Han svarar och vill skylla ifrån sig! Slå honom!

RÖST II.

Slå honom!

(*Folket slår honom.*)

— —

— —

— —

Scen V.